

АКМӘДЕ
КӘПО

АДАР

Ахмаде Апо Апнев
Рассказы
(на курдском языке)
Издательство „Айастан“
Ереван, 1965

Ահմադ Էպո Ապին
Պատմվածքներ
(քրդերեն)
«Հայաստան» հրատարակչություն
Երևան 1965

ՈՒՅԱ ՕԲՐՈՅ

Բար Բու. Իժի Խժմ-Դժմ յի արժե ղիկիյա. Դաւե
տիրեյա ԽՊա ղաւիտա սար ղիյա Դորա Բայարե Կոկ-Իյանգա-
կե. Բարֆա Լի Բարեկե ղիյա ղիկիյա. Շաւե կօ ղաւ Բայեր-
րա ղիկիյա ղիյա Դոր ղիւ. Շարնա օսա ղիւ, յաւի աւ
յի կանձալե շեւ ղարղիկաւ. Եի մաի Բարեյա արաւի
Խաւ րօ ղարԲազ Բույն: կօլիկե րանգ-րանգի Լի Խաւ
կաւԲույն, մարաւ կօ Լի ղիյա քաւԲարի Բայեր ղիկիյա
Խաւ ղաւԲու ղիկիյա.

Դարա կօլիկ Բաւն, Բինա յան Դարա ղոտա Դօլաւե
Բիկաւ. Մարի յի Բինա յանա տար քաւԲու.

Շիւկա ղիկիւրա յիտա—յիտ, Բարի ԽաւԲան, Խարա
քաւԲույն, տա տար ղիկիյա: «Բարա, Բար», Լե ղումարա-
կա Լի սար Բանա Խաւիւ ԽՊա շեւԲարի.

Բայարե Կոկ-Իյանգա օրտա ղօ ղիյա ղրեյա, ղոտա
կայիյա կօրձա ղիւարԲույն. ԽաւաւԲու ղիյա տօնա, Լե
Խաւտե ղաւԴարի տօ Խեւի-Խեւի Խաւտար ԽՊա ղիյա ղիւաւի
յ ղարտիյա ղաւտե կօլԽօզ յ օւլԽօզա.

Әу бақары жуып қытара чие чықасы бежи бәдә-
уә. Чәм дына бағамыс дүдә ши.

Һәма дәмә чәм, аһне рәсте, бы дара гузейә мә-
зында одәкә сә чәни һатийә данине. Феза җе одәда,
аһне рәсте чәме тә чықасы дьбьрә мешәйә. Заре бажер
дәһиә һәз менә хвәра дьгөрһн у бь әшқ бәрбь малә
хвә вадьгөрһн. Вәхте кал у пир җан дьбиниң дькһиә
аһиң, аһр әмре җаһи бәре нә тә әмьр бу.

Мала Һәсанә Мәнмәд бәр чәм бу. Аһне Һәсән пен-
щи пенщ сали бу. Әһни әмьре хвә пәс пьр нав роже
рәһида дәрбазкьрбу. Нәтани эваре сәва зькә һәз дәрә
мала һи бәһи, җи аһаһи хәламти, шьванти, гаванти
кьрбу, лә нәбьбу хәданә хвә тыштәки.

Бри ахьрийә мәрьв хербә. Рәсти ахьрийә җи җира
һатьбу. Вәки тә җь аһне Һәсән бьпьрсийә:—«апо, тә
щаһьлтйә хвә чаҗа дәрбазкьрийә»? Җе бьгота: «ща-
һьлтиедә бумә шьван, гаван, хәлам, лә пәше бумә хә-
данә кәра у қиза».

К'өлфәте мала аһне Һәсән нә һақасы ғыран бу.
Әзиз нәхәриә җи бу. Хортәки нивчә, навмьлә
пәһи бу. Тә нәҗас дькьр әһиә җийә кәвәр, чәве җийә
рәш, бәриә җийә қәйтани бьһерһиә. Әзизи бист сал
бу. Маләда һәр аһне Һәсән дьхәбьти. Әзиз бәри шәр
дәрсхана нәвта хлазкьрбу. Қиза мөзһн—Гәле, дәрсхана
шәша, йа чук—Тәре, дәрсхана чарада дьхванд. Сәйран
нәдхәбьти. Бе фәқирә қьлқопкьрбу. Нәтани си-си-
пенщ салтийә хвә җе тә рожа баш нәдятьбу. Әҗе

һьзанбуһә орхан-дошәк чьнә. Бе орхан-дошәк лә әрдә
нәрмкеш, лә шийә ськә-сар разабуһә. Әҗе тьме хвәз-
ла хвә қизә хвә дани у дьгот: «һунә бәхтәҗарһн,
бәхтәҗар».

* * *

Сьбә тәзә сафи бьбу. Хәшә-хәша аһа чәм бу.
Бас бһарейи һеньк бәлгә дарара дьлист, чьвика лә сәр
дара гази һәз дькьрһн. Мәрьве кә ве бәрбангә мал дәр-
дькәт бәса һәсаб дькьр, вәки тәзә җь дйә хвә буйә.

Әзиз җи ве бәрбангә рабьбу. Иро әҗ һьнәки дә-
рәһи кәттьбу, ләма бәрбь шәхте дьләзанд. Вәхта
һиштә бәр дәрә шәхте, йәки паравә чәве җи бь нәрдә
дәста ғырт у гот:

— Әгәр тә тедәрхьст кһиә, әзә чәве тә вәкьм?

Әһни җе дәқиқә дәһге һәвалә хвәһи қьрқьз нас
кьр у гот:

— Тажьбай, әҗ тәһи?

Әҗана сьбәхери данә һәз, Сьло һат. Ве дәмә
Әзиз гот:

— Дә, гәли һәвалә, мәсәкьһн, зу бькьһ әм дәст
бь хәбатекьһ.

Хәбат гөмрәк дьчу. Әзиз һьм кьмьр дькәла, һьм
җи хәбәрдьда:

— Гәли һәвала, вәки әв шәр һибуһа һәа мә
кьмьр бь ви тәһәри нәдькәла. Һун рьнд заньһ әҗи
шәри чь зийан да мә.

— Бәдә, бәдә! Тажыбай гот, — ле хәбата дәста гәләки накышны, вәдәки кында тәшкә бә машине бә сери.

Сәдо кә хәбәр пәдәда гот: «Бра дост достбә, джмьн жи корбә».

Әва мәнәк һәбу, кә Әзиз әрзә сәр шавә директор нвисибу у қәбули шәхте бәбу.

Щара әһһһһ, вәхте Сәдо дьгот вәки вәрә шәхте тәв мьн бәхәбтә, әв рази нәдбу, ле ахьри әв рази бу.

Рәжа әһһһһ бона жи зәф чәтһһһ. Оса дьбу, дьхаст бьһһһ бьрәвә. Ле жь һәвал-һогьра шәрм дькьр. Хенжь вә йәкә әһһһ рунәрм бу, чь дьготһһһ, чь шә-хәл дьданә әхтһһһ, бә гьһһ дьқәданд, бона вә йәкә тәва жь жи пьз дькьрһһһ.

* * *

Әварбу. Тәлтә әһһһ рәш сәр шәхтеда гьртьбу. Баранәкә һурә-һур дьрәшанд. Барана бһһһ... Чьқас хәһһһ мерьв те. Әһһһ бәлге қарә мәнә бә шуштьбу, кә дурва мина шуша дьбьрһһһ.

Гәләд кә сьрһһ хәә хьләзкьрһһһ вәдьгәрийһһһ малә. Әзиз у һәвалә хәәва тәзә жь хәбәте дәркәтһһһһ у һәвра ширһһ-ширһһ хәбәрдыдан.

Әзиз готи жь ван бьқәтһһһ, һәма вә дәмә Алик гот:

— Те һәри мал һәрә, ле сәтә нәһһһ вәрә әм һәрһһһ кинәе.

Тәри кәтһһһ әрлә. Әһһһ аһһһһһ хәһһһ рәш қәст-қарәзи авитьбу сәр бажер. Ле бажар мина һива чардә шәви шәһһһ бу. Ль һәр соқарәкәда бәхтәһһһ-рик, шайнк һәбу. Қиз-хорт, дәстә-дәстә һәвраз-бәржер дьчуп у дьһһһһ. Әзиз жи бәрбь ханмане кинәе дь-ләзанд.

Вәхте әв гьһһһһ вьр Алик у Нияә билет стандьбуһһһ, һивһһ жи бун. Зәһһһһ кьрә зьһһһһ, мәрьв чунә һөндөр. Ишьқ вәсәндьһһһ, сәр экранә һатә нвисарә «Молодая гвардия».

Һәһһһ, сәд шар һәһһһ, һышкева қәйтана кинәе қәт-һһһ. Һәһһһ гьдһһ, чьма киномеханик хамә? На, на, ле әһһһ әв шәра бәр чәвә хәә дитьбу, ләма... Әһһһ әлбәра раст кьр у диса шькьл һатә һиһһһһһһһһ. Вә дәмә Әзиз кәтһһһһ фькьрә куур. Дә-сә дәқиқа шунда сәрә хәә бьһһһһ кьр у сәр мьлә хәһһһ растә һьһһһһ. Та-щикхан кьләка жи руһһһһһһһһ.

Бьрһһһ һөбә, бьрһһһһ хәдарьһһ, әв бьрһһһ тәһһһ жи чаһһһ сахдьһһһ, вәки һөб хәә һәкһһһһһһһһ ль ван бькә.

... Тащикханә бәдәһһһ бу. Гөһһһһһ вейә рәһһһ дь-реж раст гузәкә вә дькәтһһһ, Әзиз зува дьхаст вана мина дәстә гөһһһ қәвткә, лә...

Кино к'ота бу. Өзиз бери гышка дэрк'отэ дэрва, wэки чэнд гылийа wера бежэ, ле Алик у Нина жи пэй wi дэрк'отын. Нинае дит, к'о Өзиз м'гала д'кэ гот:

— Өзиз, ч'ма бса бе мэдэ сэк'ийи? Wарэ эм һар'и.

Өвана б' хэбэре шир'и-шир'и хан-мане киное дур к'отын.

We дэме С'ло hat г'иштэ wan у гот:

— Киное гэлэки н'к'оми сэр д'ле м'и к'р. Баве м'и... к'эла wi т'жи бу.

— С'ло, қэ к'элог'ри нэвэ,—Нинае гот,—нэ жи дэрд текэ д'ле х'вэ.—Т'о тэне нини, шер гэлэк эгим һыштын, ле тышт набэ...

Өзиз қэ хэбэрнэд'да, С'ло н'һери, wэки әwi п'рчукур'иэ, же п'рси:

— Шан'м, т'о ч'ма қэ хэбэрнади?

— Эзе ч' хэбэрд'м.

— Эз р'нд зан'м, ч'ма бса бе мэдэи. Тышт на-вэ, роке бе wэки т'е б' м'разе х'вэ шаби.

Л' өзмане сут һэр стэйр д'һат'нэ к'вше.

Wэхте Өзиз г'иштэ дэре мале шарэка майин сэ-ре х'вэ һылб'ри л' өзмане сут н'һери у д'ле х'вэда гот: «Гэли стэйркно, һун буна шэнэде гэлэ-гэлэ эви-тне д'ла, гэлэ м'раз б'и ишьқа wэда г'ишт'нэ һэв,

қэтианэ. Ки занэ ч'қасе ноли м'иэ д'лкэбанди, кэw-ран г'реданэ, йани һэма т'ьк-т'эне р'ек'этьнэ, б' ишь-қа wэ р'е б'жарт'нэ, шэве д'реж қэ р'анэзанэ, ле эз»...

* * *

Кэw тэзэ к'этыбу с'бе. Нэфэре мала апе Нэсэн хенци Г'оле һе хэwa ш'рицадубу. Әwa зу рабубу, wэки һ'нэки дэрсэ х'вэ б'иһерэ, дит к'о б'райи һе разайэ, д'и ле к'р:

— Өзиз, Өзиз, рабэ! Т'о иро ж' хэбате майи.

Әwi чэве х'вэ wэк'р, сэкэте н'һери, дит к'о пенш дэқа ж' хэбате майэ. Зу-зу к'ище х'вэ х'wэк'р у б' лэз дэрк'от.

Бэр шэхте әw расти сэрwер Балтабаев Султан hat. Сэрwер қэ н'з нэд'к'р, wэки хэбате дэрэнги к'эв'и.

— Өзиз, эва ч' нэwалэ?

— Нэвалэ Балтабаев, эз иро һ'нэки нэхwэш'м...

Сэрwер изна wi да, к'о әw һэрэ мал.

Әwi рева х'wэ-х'wэра д'гот: гэлэ, эз чава б'к'м, гэлэ ч'ма к'этьмэ ви дэрди? К'и н'ф'ра шаһ'ла д'кэ, б'ра бежэ: «аг'р-алава н'бе тэ б'пэртинэ».

Н'б у н'зк'р'на Тащикхане Өзиз ж' ре—д'рба дэрх'стыбу, нэ шэва wi шэв бу, нэ рожа wi рож.

Тэ қай д'гот әwi мэр'wэки сэрх'wэшэ, қэ н'занэ ч' д'кэ, к'ода д'чэ?

Әу ғыништә мал, де нәмәк да җи, әҗи нәмә вә-
кыр у хвәнд: «Иро эваре сәһәт 8-а, лә мәктәбе җы-
ватә. Әм тәһагә дькыи, сәба зара хвә вәрнә мәк-
тәбе.

Сәркәра дәрсхана шәһа Ташикхан.

Ду хвәндьна нәмера тә җәре ава канийа мьчҗи
кырә былдә-былд, әҗи жи дәве хвә кырә аве тер вәх-
вәр у гот: «Дьле мьн рәнәтбу». Шабуна дайик нә-
мезкыр. Сәйране нызаньбу, әу чьма Һса шадьбә у
пърси:

— Лаво, әу чь кагазә?

— Дае җан, эваре лә мәктәбе җыватә.

Сәйране мина зара пәрчие хвә кыр у хвәст дәр-
бази ода дьн бә, дәри кәтан. Җәме һатә һөндөр. Сәй-
ре нәһышт Җәме тә ғылиһа бежә, бьрә ода дьне у
готә:

— Ле, Җәме, хушке, поркөре сәр мьнда, Әзиз
буйә ашьде җе қиза қырқызә нәһште җийи гәриайи.
Ле мьн дьхаст қизька тә жера быхазьм.

— Сәйре, чьма мина зара хәбәр дьди, мьнра дьбе-
жып Җәма Надьр, әзе орта се рожада Ташикхане бәр
чәве җи рәшкьм.

Җәме әв ғылийана готыи у дерива дьркәт. Не
вәхте Әзиз у Дилбәр чукбун хушка әһана бешкәрт-
мә кьрбун. Ньһа иди вәхте вани зәһаҗе бу. Ле
Әзиз нәдхаст қизхатийа хвә бьстинә. Де у баве жи
дьготыи, на гәрәки нәтәл-мәтәл қиза җе бьстини. Бо-

на ве йәке чәндьк-чәнд җара мала ванда бьбу қалмә-
қалм.

... Вәхта Әзиз ғыништә мәктәбе дит, кө де у бав
дәрсханеда руныштәнә у һивйа дәрсдараньн. Әме дө-
ге дәқиқа шунда директоре мәктәбе кәтә һөндөр,
паше-дәрсдар.

Директор рабу, җыват вәкыр у ғыли да Ташикха-
не. Әһа җие хвә рабу, чәве хвә гәрәнд у дәст бь
хәбәрдаһа хвә кыр, кәтәҗие әҗе гот:

— Гәли де у бава, әм гәрәк тәһайи чьқа қәһата
мә һәйә бәрәвкыи, заре хвә рьнд тәрбьяткыи у дьһа
баш бьднә хвәндьне. Паше қимәте һәр зарәке гот у
бь ве йәкева әҗе хәбәрдаһа хвә хьлазкыр.

Нава ви вәдәйида Әзиз қә чәве хвә жь чәве
қизьке нәдьбьри, җарна чәве җан лә һәв дькәт, ньз-
кьрьна җи мина мьқләдузе мазьн у қәһәт, чаһа нә-
җыи-җисна пәй хвә дькьшинә, Һса әу бәрбь хвә дь-
кьшанд.

Җыват кәта бу, Әзиз чу сәр рйа Ташикхане сә-
кыи, вәки тәв һәрн.

... Әу саләк бу, кө Ташикхане лә бажаре Фрунзе
институт хьлаз кьрбун у мәктәба дәһсаләда чаһа дәрс-
дар дьхәбьти.

Иди чәнд мән бун әһа сәр Әзиз, Әзиз жи сәр җе
бәһги бьбу.

Ташикхане хвәст, вәки Һса рәх Әзизра дәрбаз
бә, әу бь җе нәкәсә, ле нәбу.

— Әзиза мьн,—әҗи гот,—ахьр һа навә, иди бәс

нинэ, вэки эм агьре нөбеда бышэвтын? Вэрэ эз тэ
бырэвиньм.

— На, Э'виз, хер. Ахьр эм дьхазьн мыдабьли
эдэте кэви текнэ шэр, ле хвэ жи дьхазьн эдэте кэвин
тээкын. Р'эвандыла қизе жи тыштэки пашдамайэ. Чь-
ма гэрэке эз тэра бырэвьм, эгэр тэ қочахи де баве
хвэ бьдэ ипакьрыне. Э'вана бса дьфькьрып, вэки
эз чэнд сала тэне бажаре Фрунзеда мамэ у мын наму-
са хвэ пепэскьрийэ. Ле нэ бсанэ, тэ ванара бежэ.

Э'ви шэрма дэнге хвэ нэдькьр. Сэре хвэ кьрбу
бэр хвэ, дэнт же дэрнэдькьт. Тэне гөһ дьда ван гь-
лие нэдне.

Хелэки шунда кельми:

— Р'эвана мын, ви чахи вэхтэки дьреж лэзьмэ,
кэ эз де, баве хвэ сэрвахт кьм.

— Бэле, бэле бсанэ, лэз мэкэвэ. Жь мын мэтэр-
сэ, эзе нивия тэбьм.

Э'виз эва бьр дэрхьстэ мала ван, хатьре хвэ
жь ве хаст у шунда лэзанд. Э'ви дьлэзанд, вэки зу
хвэ малера быгьһинэ у де, баве хвэра хэбэрдэ. Вэх-
та эв чу һөндөр калык, ирык кэтыбунэ хэвэке шьрин,
қемиши ван нэкр жь хэве ракэ.

* * *

Зьмэ-зьм кэтыбу шэхте. Дэнге к'ольнга мина зэн-
гыла бира к'омьре һыгавтыбу. Э'виз у Сьло к'е-
лэка һэв дьхэбьтин. Вана бь һэвра к'ольнг бь-

дэнд дькьрын у жорда данин шэлте к'омьрейэ рэшэ
фэчирин дьхьстын, жорда дьһанинэ хар, вагоке к'омьре
тэки дькьрын у вэредькьрын.

Вэхте фьравине бу. Э'виз, Сьло у Алик нане хвэ
дыхарын. Э'виз гот:

— Сьло, мэ жь плана хвэйэ иройин не пенци
пайнт сэлэф қэдандйэ.

— Тышт навэ, кэтани дора мэ хьлазбэ эме дьһа
быцэджьны.

Сэр ве хэбэрдана ванда бригадване шэхте һат
у гот:

— Э'виз, бира к'омьрейэ № 3-да вэе лэқамдайэ.
Һыпак к'еране кэ быва лэ эрдедьхьн жь ши нэжан-
дынэ, гэрэки һэри шьра, вана бьди мэкэжьрыне.
Шьри хенши тэ мэри дьса һэнэ, мын гэми дайэ ван
жи, фэсал бьхэбьтын һа..

Һынэки шунда э'ви эв спартын хьлаз кьр у һатэ
сэр хэбата хвэ.

Вэхте хэбатейи шьринда Э'виз гот:

— Сьло, дэрде Тащикхане эз нэландьмэ.

— Ло, хөде һишто, тэ эв жи нэ вэхте бэрейэ,
де, баве хвэ бышинэ бьра һэрын бэлге педакын.

— Тэ чь жь гөрчька хвэйэ гэрм хэбэрдьди? Де,
бине мын чава зарэкэ нэс һэсне сьарбэ у бьки-нэки
пэйя навэ, а бса эдэте кэви сьйарбунэ у наха-
зын пэйябын. Хатһа мын жи һэвгэла ванэ.

— Шаньм, әу чь дьхазә?

— Хастына we әwә, кә әз қиза we бьстиньм.

Сьло иди тә гьли нәгот у һерса бь зәхм кәбьнг кәмьре хьст.

... Иди һавин бу. Зәвийед геньм, шәһ у ноқьтайә бьнийа бажер дурва мина пелед рәнг әwәзи дьһатьнә кьвше. Дәре рәза рәнг-рәнг барә хwә гьртьбун, сәре хwә бәржер кьрьбун у чере сьхи рахьстира кә-тьбунә ләще.

Шәхтеда жи гәлә гәһастыһ һатьбунә кьрыне, бирә тәзә дьһатьнә вәдане у шәхәле бь дәста һатьбу ме-ханизаснакьрыне.

Wәхте доргәһастына әwьлы бу. Вәло—кәтьбе ком-сомолаи пешьн, жь мал дәркәт дьчу хәбате.

Әw гьһиштә шәхте. Дәре кабинета директоре шәхте Балтабаев Султан кәта у кәтә һәндөр, сьбәхе-ри да директор. Әwи сәлама wи вәгьрт у щи нишанда кә руне.

— Вәло, зани чь һәйә?

— Чь һәйә, һәвалә Балтабасв.

— Лазьмә, wәки әм ләща сосналистие дьһа бь-дьнә фьрәкьрыне.

— Һәвалә Балтабаев,—Вәло гот,—әз сәва мәсәла хандьне һатмә щәм wә. Лазьмә әм шватәкә бькьн. Директор сәре хwә һьлбьри у гот:

— Бәлә, сьбеда. Тә равә һәрә шәхта № 40-и бьһ-һерә лә wьр кәмьра дәһ дәрхьсти ишәв шандьнә, йанә на?

Паше, сәкәтәкә шуида, мьһра зәнгьлхә.

Вәло гьһиштә шәхта № 40 бригадванә шәхте, Татбьк, жь һәндөр дәрдькәт. Әwи пьрси, кә кәмьра дәһ вәдаи расткьрынә йанә на? Бригадван бь бәшәрә-кә хwәш гот, wәки хорте мина Әзиз, Алик у ед майин қә дьһелыһ кәмьр әрде бьмина. Вәло рази ма у һәрдә бь һәвра вәгәрийанә һәндөрә шәхте. Кәтьбе комсомо-лаи пешьн кәтьбу пешьне, бригадван жи дабу пәй. Ньшкева чәве wи лә стунәкә жь щие хwә ләқияи кәт, әw сәкьни.

— Һәвалә Татбьк, әв чьйә? Әwи дәсте хwә да стуне ньһери кә дәкәжә. Татбьк һедика, чаwа мәри һәрә дьзие, хәбәрда кә мьн қә бала хwә нәдае. Вәло бь һерс гот:

— Ле навә шәхәлә wә чьйә? Дә зу бькьн, йанә we стуне бьгәһерьн, йанә бьдьнә бәркьрыне.

... Эвар бу. Сәра клубе бь мәрвава кьмкьмибу. Дәһге қиз-хортәд шаһьл нава һәwәда мьна дьбуи.

Һьнәк дәрбаз бу, директор һат. Һәр тышт пешда һазьрбу. Директор сәлам да һазьра у дәрбазы һьнда дькә бу. Кәтьбе комсомола, Вәло Бьро, щьват вәкьр у гьли да директор.

Теле сьпи зува хwә авитбунә сәре Балтабаев, лә wәхте әw ре дьчу, бәсә қьвраг у шьдйайи дьчу, қә

хорте чардәһ сали ми́на ши́ пикарьбу ре бы́чуйа. Вәх-
те Вәло гы́ли да ши́, әу жь ши́е хуә ча́шк рабу
ба́р ды́кә.

— Гәли һавала,—әуи гот,—һун рьнд заньн, вәки
шәхта мә ро бь ро гөлвәдьдә. Ләма шәхта мә
бона хәбата хуәйә баш бь ордена Ленин һатйә
рәуакърыне. Әв рәуакърын мә борщдар ды́кә, вәки
әм дьһа рьнд бы́хәбы́тын у щәм партия у һөкөмәта
хуәйә нәләл руспи дәрән.

Пәй келма директорра гәләка хәбардан. Паше
гы́ли данә Вәло.

Әуи рабу томәри хәбарда. Щара әулын да кьв-
ше, ча́ша комсомоле шәхте ро бь ро пешда ды́чын у
кы́нә жь ван дәрбдар.

Паше щвате қрар қәбулкьр, вәки гәләк шаһьла
бы́шиньнә хандьне.

Жь ван шаһьлед, кө we бы́чуйана хандьне, жь
гы́шка Әзиз гәләки шадыбу. Чьмки һьм әуе бы́чуйа
хандьне, һьм әуе ль Щәләл-Абаде расти Тащик-
хане бы́һата.

Ба́ри чуйина хуә әуе диса мәсәла хуә у Әзиз
дәрсдара, кө wepa дети кьрьбу қьсәкьр; Сопае Та-
щикханера гот:

— Қиза мьн, мьн нава әмре хуәйи пенщи сали-
еда гәлә һөб у һьзкьрына қиз-хорта дитйә. Һәнә әу
хорт кө шәв—ро пәй қиза ды́гәрын. Ле паше...

Әзизи бь бәжы́н-бала хуәва хортәки сәр хорта-
ранә. Ле ки занә ды́ле уида чь һәйә. Ки занә әу хө-
дане чь хәйсәтийә. Әва йәка мәсәләкә һәрә чәтһнә,
рьнд бы́фькьрә. Һәнә шаһьле өса, кө қә дур-кур на-
фькьрын у расти һәв тен ды́зәуы́щын. Ки ләкәт же
ды́чә. Һун гәрәке рьнд һәв насбы́кын, ча́ша шы́маәт
ды́кә: «Һун гәрәки текәвы́нә кьрасе һәв». Қәрәз, өса бы́-
кын, вәки ахьри́еда пошманты тонәбә.

Тащикхан һедика жь ши́е хуә рабу әуа нәмез-
кьр у гот:

— Кәта рожа мьры́не на тә, на жи ширәте тә
бир на́кьм. Паше әуе хәты́ре хуә жь Соне хуәст у
һатә мал. Хеләке шунда әуе бы́һата станси́е у бы́ по́е́зе
бы́чуйа курорте. Ба́ри we әуе Әзизра готьбу, вәки
фьлан роже әзе һәрмә курорте. Әзиз әу сәкәтәк
бу, ль станси́е һивйа Тащикхане бу. Хорт һе дурва
әуа дит. Дәстәки weда шәмспәр, дәсте ды́неда че-
мәдәна́ки сы́вк һәбу. Әуе кө Әзиз дит ба́рбы ши́ һат
у салам дае.

— Тащикхан,—әуи гот,—тө ды́чи ле мьн бирна́кә
мы́пра қә нәбә чәнд нәма бы́ввисә.

— Әзиз, әзе чь бы́ввисьм, мәһәке шунда әзе вә-
гәрым.

— Дәләла мьн, әва чәнд щарә, вәки әз у тө рас-
ти һәв тен у хәба́рды́дын, аны́ах тө гы́лики раст мы́ра
навәжи ды́қәу́мә тө жь мьн ина на́ки?

Тә қәй ды́гот Әзиз теда́рхьстьбу, вәки Тащикхан

жи Wi ныздыкэ, ле... сэбър дыкэ, Wi дыщербинэ. Әуе
нһери, вәки Әзиз ашыде вейи растэ, сора дьле We
зу щәмкьрйэ у ләма гот:

— Әзиз, ләзнәкәвэ, мари бь сәбьре дьгһижэ
мьразе хвэ. Әзе тәра чәнд гьлйа бежым, ле диса сә-
бьр бькэ. Бьзанбэ, вәки эз жь тә пештьр соз надьмэ
тә кәси. Анцах. вәде дьреж лазьмэ, кә әм һэв рьнд
наскьн у фәмкьн. Дә бь хатьре тә, эз чум.

Поез һеди-һеди жь щие хвэ ләқийа. Әзиз бь
бәшәрәкэ хвәш вәгәрийа мал. Рәва хвәра дьгот:
«Әуа қизәкэ бь намусэ, әу жь мьн расттьр незики
мәсәла пашвәхтиә дьвэ. Әзиза мьн, бьра готьна тәбэ.
Әзе сәбьр бькьм»...

Вәхта Әзиз һатә мал хушкэ разайи бун, ле де,
бав ньшйар бун.

— Әз қорбан,—әлбәра де нан ани дани бәр лауе
хвэ у гот,—эз һайран, бьхвэ.

— Көр'е мьн,—Һәсэн гот,—щыват чауа дәр-
базбу?

— Баво, эзи гәләки бьрчимэ, бьһелә нане хвэ
бәхәм, паше. Әзиз кә нан хар, хьлаз кьр, гот:

— Дае, те бира тә мьн дьгот әзе һәрмә шәхте
бьхәбьтм, тә дьгот на, нәчә нәкәвэ We «горе», ле
көрә тә һьм наве дәрбадарие стәнд, һьм жи мьн дь-
шиньнә хандьне. Де, бав гәләки шабун. Шватеда
чь бьбу Әзиз гьшк һур-һур қьсәкьр. Сәйране пьрсн:

— Тәйе чәнд сала бьхуни?

— We мә бьшиньнә техникума чарсалә.

— Дә, әз қорбан, вәре әм тә бьзәушиньн, буке
бьдә бәр дәсте дйа хвэ у тәра огьрбә, һәрә.

— Дае, тә шыкьр тәне нини, дә қизе миһа хәза-
ла бәр дәсте тә дьхәбьтн.

— Ле әз қорбан, вәки дьле тәйи зәуаше тәнә
чьма пәй қиза қьрқьз дьгәри?

— Дае, баво, эз жь вейа ньз дькьм.—Сәйране
хвәст хәбәрлә, Нәсэн нәһишт.

— Көрә мьн, ахьр әуа нә жь мьләте мәйә.

— Баво, чьма бәса хәбәрдыи, зәф жи жь мьләте
мә нинә.

— Әзиз,—Сәйране бь һерс гот,—мьн һишт тә
ве қизе бини мал, гәрәки наве хвэ бьгәһерьм.

— Дае, кәсәк пешйа нәб у ньзкьрьне нәсәкь-
нийә, ки жи сәкьнийә хер нәдитйә, хени ве йәке гәһ
бьдә мьн, бьне қиз—хортед бәнгн чь готьнә:

Се тьшт һатнә дьне мьн тәвайи,
Дьвсн йәк мьрьнә, йәк хәлайи, йәк жи нәба дьла,
Мьрын һатьне, мәрие бьмьрә,
Хәлайи һатьне мәрие бь пьнцаре бьдәбьрә,
Ле жь нәба дьлшкәстьне
Тәшар-тәшар лә сәр шех-мәлла нащәбьрә.

Нәсэн хвэ кәркьр, ле Сәйране диса хәбәрда.
Әзиз рабу сәр пийа у гот:

— Дае, мьнра һьнә нан бьпежә, мьришкәке жи
соркә, кәре көрә хвэ бькә, нә лауе тә дьчә хан-
дьне.—Әуи гот у дәрбази ода дьне бу. Сәйране Нәсэн-
ра гот:

— Мын тэра дьгот, иди ҫәхте гәдәйә, әм бь сәрикьн, тә дьгот на, зарә. Хөде қәбулнәкрә, бәре қиз чардәһ сали дьданә мер, көр жи панздәһ салида дьзәшчандьн.

— Ә, Сәйран,—Нәсән бь һерс гот,—чә тә бь әдә-те көвни чьруква гьртийә бәрнадн. Бәре мә орханәк нәльдит бавита сәр хwә, һна жи сәр кәрәвата, орхан-дошәке ру мәхмәрда радзеп.

— Пәк, готьна тә чьйә? Хортәки миһа Ә'зиз һәрә қизәкә қьрқьзайә нәйште щийа гәрийаи бьстинаә, әре?

— Стәнд жи ҫе бьстинаә, жьньк, әз чә бькьм?

— Сьбе равә әм һәрһә мала Щәме қиза ҫе Ә'зизра бьхазьн.

— Сәйран, тә жь дьле хwә хәбәрдьди? Нә щь-маәт дьве: «Букә бь дьле завейә», әва чун, мә қизьк хаст, паше Ә'зиз жи де нәвә хөйи, әме нав хәлқеда рәзилбьн.

— Сьбе гәрәки әм Ә'зизра хәбәрдын, паше жерха-ши расткьнә хандьне.

Ә'зиз ода дьнеда әв гьлийана дьбьһист у әw хwә-хwә хwәра дьфькьри: «Тә хьраббн зәмане көвн, чаwа хәраб буйи. Һәла бьһерә чьқаси һөкөми сәр мәрьве бәре кьрийә. Ле гөнә гьшк диндайә. Бьһерә дин чә анийә сәре мьләт. Дин мьләт бь һәв дайә қьре. Тышт навә, зу, дәрәнг, әзе бьшәдиньм ван фькре көвнә-рьз-һайи жь сәре ҫан бьдьмә дәрхьстьне».

Ә'зиз бь ван фькра кәтә хәwа шьрин. Сьбәтре лавьке кө ҫе бьчуйана хандьне гьшк бәрәви каби-һета Вәло бьбун. Кәгәзе ҫан һазьрдькьрын.

Вәло лавкара гот, кө равьн һәрһә мал: ҫәра чә лазьмә һьлдьн, дә сәһ'әта шунда ҫәренә сәр стан-һие, әзе жи ҫәр'а бемә Щәләл-Абаде.

Ә'зиз кө һатә мал бави нә мал бу, ле Сәйране у қиза һазьриа ҫи дьдитьн.

— Көре мын,—Сәйране гот,—тә ҫани әме һәрһн қиза Щәме тәра бьхwәзьн?

— На, дас, әз һьзәһьм у нахазьм бьзәһьм жи. Дае щан, дьле мын ҫеда тәнә. ҫе һуне чаwа мьһра әме бьхазьн? Хwә әм «чәвгьртиһок» һализьн, кө тә чәwе мын бьгьри у миһа мьришкә шәвкөри дора хwә бьви, бини. Сәр ҫе хәбәрданеда Нәсән һат. Паше де у баве готьн:

— Әм жь ҫе йәке дьтьрьсьн, ҫәки тә Ташикхане бини, һа мә ҫе һәв нәгрә, әм һәwра ре нәчьн.

— Баво, әw йәка дәсте мьндайә. ҫе һе орте тыш-тәк тәнә, бәлки һа мын Ташикхане һәв нәгьрт...

— Ә'зиз, дйа тә хwәра готйә, жь огьра хwә нә-һинә.

Ә'зиз хатьре хwә көлфәте малә хаст у хаст кө дәрә, де гьрийа. Ә'зиз кө дит де дьгри, ҫәгәрийа дәсте хwә стәе ҫәра бьр у гот:

— Дае щан, тә әз дьчьмә бәр шөр тә дьгрийи? Мәгри, әз дьчьмә хандьне. Қәг фькра мәкә.

Вәхте Ә'зиз у һавалава ғыһиштыңа бажарс Шә-
лал-Абаде или эвар бу. Вәло әwana бьрыңа меванхане
щивар кьр у гот, кб әме ишәв ыра бьн, сьбе әзе
һәрмә щәм директоре техникуме вәра разанханеда
щи бьстиньм.

Ве шәве Ә'зиз нәтани бәрбанга сьбе ранәза. Әв
келәк-келәк вәлдьгәрийа. Инаңдыкьр гәло сьбәе чь
вәхти бс вәки әв һәрә курорте Т'ашикханс бь-
винә.

Сьбәтьре Ә'зиз иштәм дьда у әв вала нибу, вә-
ки һәрә курорте. Ле вәхта жь техникуме дәркәт вә-
ки һәрә разанханс орта кучеда әв Ташикханева расти
һәв һатьн.

Һәрдожи зурбубун, ль руе һәв дьһерин.

— Ә'зиз,—Ташикхане гот,—тб әв дәра? Әwana
жь ре дәркәтньн хвә данә бьн даре, Ә'зиз гот:

— Ташикхан, һәла бежә тбйә чәwани, пакн?

— Зәф разимә, Ә'зиз, әзә пакьм.

— Ташикхан, әз у һьнәк һәвалә мә шандьнә ыра
хандьне.

Озык жь wan ғыһие Ә'зиз гәләки шабу у
гот:

— Бьщәдинә рьнд һинбә, гәлә тьште баш бьн
әрде меше мәда һәнә, гәрәки бькарби сбра wana һинби
у wana бьди дьһаркьрыне.

— Бе ғыли, әзе бьщәдиньм рьнд һинбьм.

— Ле тб ньһа кбда дьчуй?

— Мын дьхаст һәрмә разанхане, ле тб?

— Мын жи универмаге. Вәки вәхте тә һәйә әм
тәв һәрн.

Әwana ве роже тер гәрйан, тб нәсрәт дьле
хвәда нәһиштньн. Паше қрар кьрыи эваре һәр'ьнә
киное.

Һәла нәта дәстпебуна киное хәлә вәхт һәбу.
Ә'зиз Т'ашикхансва руһиштьбуи хвәр'а хәбәрдьдан.
Мал чь қәwьми бу Ә'зиз ғышк Т'ашикханера дьсәкьр,
әве ишар бь тәмами инакьр, вәки Ә'зиз ашьде вейи
һәқисйә.

— Ә'зиз,—Т'ашикханс гот,—тб нә бәве хвәра,
нә жи дийа хвәра сәва мын гәле тәлтър тьштәки нә-
бежә. Дькари wana ве бәла әдәт дәрхә сәр рйа һә-
қийе.

Диса дьвем, ләз нәкәвә... Бьхунә, хьлазкә һаше.

— На, Т'ашикхан, мын кб курса йәке хьлазкьр,
херхашн әме дәwәте бькьн.

— Әв шдхәле тәйә, Ә'зиз. Әзе пенц рожа шун-
да вәгәрмә мал, тбә ыра тәне бьминн. Ле бәр хвә
нәкәвә. Әзе тьме тәра бьнвисьм.

Уе хэбэрдана Сэйранс у Шэме шунда эва чу мал, һына пэрэ һылда у бэре хуэ да мала мэллэ Фэти. Вэхта эу һатэ һондөр мэллэ чай дьхар. Мэллэ кө Шэме дит уе сәкәтэ һавитэ змане наре у гот

— Жьньк, жьньк, Шэмера тыштәки дайна брарунс. Эва кө рунышт мэллэ бы рувити нале уе у көл-фәтс мале пьрсн, паше бэр хуэ нәда, гот:

— Дэ бежә, тә чь қәуи һати?

— Мэллэ, аз қөрбана тә, уи шәдде тә у кьтеба тәмә, хөде жь көре Кәсэн бьрийә, рйа хөде дәркәтийә, буйә ашьде қизкә қырқыз. Дьвс һәйә әуә, тәнә әуә, әзе уе быстннм. Әз қөрбана уе рйа тәмә, кө тә те-ра дьчи, нывыштәке быкә әве нәвхере бэр чәве Ә'зиз рәшкә. Һе гьли дәве уе хьлаз нәбьбу, мэллэ гот:

— Нывышт бе тышт навә.

Әуе пәрә дани бэр мэллэ.

Мэллэ шабу. Р'абу бәлгә к'агәз у қәләм ани. Дәстпекьр к'аг'әз р'әшәвәкьр, қаткьр, рабәри Шэме кьр у гот:

— Һан уе нывыште бьвә текә нав бәлгие Ә'зиз. Әуи кө сәре хуэ дани сәр бәлги разе уе қизьке биркә...

— Мэллэ Фәти, аз қөрба, Ә'зиз нә ль вьрә.

— Ә, Шэме,— әуи сәре хуэ нәжанд у гот,—тә гәрәке пешда быгота. Һына гәрәке тә тыштәки дьне

жи бавежи сәр кьтебс, әзе өса быкьм Ә'зиз кәта нә-тае уе нәвхере биркә...

— Әз уе кьтсба тәкьм, мын чь ашибу да тә, һәма әу бу.

— Дэ тышт набә, рабә һәрә мал, әзе нывыште бьнвысьм һазьркьм, сьбе уәре бьвә, әзс ишәв ль сәр нывыште быхәбьтм.

— Әре, әре, аз қөрбан, өса быкә,—Шэме гот у рабу чу. Мэллэ Фәти щәне дө к'әра нькарьбу жь һәв быбьжерә, ле тә уәрә рәс қазанща уи әп'ещә бу.

Мөгдарәки хөрт Шэме дьһат—дьчу мала мэллэ.

Әуи рәс мәник дьгьрт, роке жи әуи гот:

— Шэме, мын нывышт Ә'зизра кьрйә, анцах гәрә-ке қизькәра жи нывыштәке быкьм уәки кәчьк вэхта гәдә бьвинә нәвт нәпәнийә техә орта хуэ у уи. Ле тә хуэ зани: нывышт бе тышт навә.

— Әре, аз қөрбана хөһә бын пие тәмә. Мэллэ навә Т'ащикхане пьрсн, диса пәртә к'агәз рәшәвәкьр, у дьрежи уе кьр у гот:

— Әве нывыште тә гәрәки бьви тәки нав аве, быди Т'ащ... хане әве, кө ава нывыште вәхар, мөһбәта Ә'зизә дьле уеда уе дәқиқе девра дәрә... Шэме нывышт һылда у бәрбь мала баве Т'ащикхане ләзанд.

— Мәта Шэме,—Т'ащикхане гот,—тә зува нәһат-буй мала мә, тә иро чь қәуи әм кьрьнә бира хуэ?

— Қиза мын, бина мын тәне дәрнәдькәт, малда

кәсәк тәһә. Мән го һәрәм қасәке бал Т'ашикхане хә-
бәрәм.

— Дә җарә, руһе.

Әҗе чәҗе хәә ль җандәра дьгәранд, тә қәй дь-
гот тыштәк бәндә кьрийә. Әҗа ль ведрое дьгәрийә.
Бәхтра әҗә лап келәка ведройә аҗе руһышьбу. Т'а-
шикхане лышта хәә җеда кьрыне, әҗе зу һыһыт жь
пашьла хәә дәрхьст у кьрә нав аҗе. Җәхта дәсте хәә
кышанд, дәсте җе леҗа ведрое кәт. Т'ашикхане тыш-
тәк сәһкьр. Әҗе кә ведрое һыһери дит, кә лърти
кәг'әз сәр аҗейә у тедәрхьст кә һыһытә. Иди һ'ал
пиреда һәма. Әҗе хеләке ч'ә'ве Җәме һыһери
у гот:

— Мәта Җәме әҗа чьйә? Тә һәҗеҗи әзе җе сә-
һәте тә р'әсакьм.—Т'ашикхане қәст әҗа да тырсап-
дьне.

Зьмане пире һатьбу гьредане, чәҗ дәркәтәбунә
сәр кәллә, һыкарбу хәбәрда.

— Қиза мьн, хәде руе Сәйране ль җе дьне
жи, җе дьне жи рәшкә. Һыһыт да мьн гот: «Бывә
техә аҗе, бьра Т'ашикхан аҗа җе вәхәә, бәлки Ә'зиз
бәр чәҗе җе рәшбә». Т'ашикхане жи шәрбык тьҗи
кьр вәхар у гот: һәрә Сәйранера беҗә кә мьн жь аҗа
һыһыште вәхар. Бь җе йәкеҗа Ә'зиз тә Җәхта бәр
чәҗе мьн рәш набә.

Ле пире, һыһыт к'иҗан мәлләйи кьрийә?

— Әз һызаньм, Сәйране дьгот,—мәллә Фәти кь-
рийә.

— Дә, һыһа руе һин бәхә, паше кәрәмкә һәрә
у шакә пәй җьр-җьзе мәллә нәчә.

Бона җе кәрмәта Т'ашикхане Җәме лап мәтәл ма.

Әҗаре Т'ашикхане мәсәла Җәме бәҗера қьсәкьр:
Әҗе тыштик жь бәҗе хәә вәһәдъшарт, чьмки Кәрим
һыһ ль җе бавти, һыһ жи дети кьрыбу.

Кәрим рабу чу мала Бәдо мәсәла жьне жера бе-
жә. Т'ашикхане жи руһышт һәмә Ә'зизра һыһиси.

Әҗе аһа дәстпекьр

«Ә'зиз, щара әҗһльн сәлама алаҗи дьһиһыһ. Дә-
ләлийе мьн, әмә саҗә у сламәтһы, саҗи-сьламәтһиһа тә
дьхазьм.

Ә'зиз, һәла нав мәдә гәлә мәрҗе кә пәй мәллә
мыфтәхәр дьһыһ һәһә. Әҗана хәә вәшартыһә. Бьба-
һиһә, йәк жь җана дйә тәйә, йәк жи хатийә тәйә,
кә һе пәй готыһа мәлла дьһыһ, җәки әм текәҗыһ
мал—мал, шәһәр у гәнде җәтәһе мә бьгәрыһ, әме һәр
маләкеда расти хәһәндәҗанәки бен у әгәр һәр йәк
бьхазә җе бәсә бькә, кә әҗ мәрҗана жь рйә харомаро
дәрен, текәҗыһә рйә раст, пәсира җане жь ләпә
мәрҗе динкәбанди хьлазбә...

Әуе һе намә хылаз нәкърьбу баве ҫе дәрда кә-
тә һөндөр, Т'ащикхане хаст наме вәшерә, К'әрим гот:

— Шәрм нәкә, қиза мьн, әз заньм тә Ә'зизра на-
ме дьнвиси, бынвисә. Бывисә кә калык-пирке мә, де-
баве мә тьме сәре хуә дьданә отьра нәбандьне. Бь
мәһа бьрчи дьман, дьготьн кә бона хөдейә. Ле хөде
қә тыштәк нәдьядә ҫан хенци бәләнғазие. Шеҫа у
мәлла әуана тьме бь хөде дьтырсандьн, әуана жи
дьбуна қуле ҫан у гәләк-гәләк дьбуна нечира әдәте
кәвни рьзайи.

Р'оҫа ль ви әрди әмьре тәзә һатә чекьрьне, мьн
хуә бь ҫан дәсте хуәва бирнә бәса шәх у мәллара
к'ола, кә нәта-нәтае жь ҫыр дәрнайен. Аншах е
мина Фәти һе һәпә, тышт нәбә, әзе ҫира жи бирәке
бьк'олым.

Қиза мьн, чь дьнвиси бывисә, һәр бәса фәсал
бывисә бра Ә'зиз бәр хуә нәкәвә. Әз баве ҫи рьнд
надькьм, шамерәки пакә.—Паше К'әрим дәрбази ода
дьне бу, Т'ащикхан т'әне ма, диса дәспекьр намә нь-
виси. Ахьриедә әуе нвиси:

«Ә'зиз, тә кә һати мал, ҫанара нәкәвә шер, фә-
сал незики ҫанбә, бь расти, бь избатийава бьдә ина-
кьрьне, кә тыштәки һәқи динда тәнә.

Дә бь хатьре тә. Т'ащикхан».

Мәһе хандьне бь сәрфийази сәр Ә'зизра дәрбаз-
бун. Чауа ль шәхте, бәса жи ль техникуме ҫәләки
кьнда әу бу нәкьрие коллективе. Р'оҫа Ә'зиз нәма
Т'ащикхане сәндьбу нитһаме нивсалийә әуһьн дабу
у қимәге «зәф рьнд» сәндьбу. Нәма Т'ащикхане ль
сәр ҫи гәләки нәкьм кьр у әу бәр хуә дькәт хуә-
хуә хуәра дькьрә шәр «Чьма нәта ньһа мьн дйа хуә
у хатийа хуә жь ҫе нәхашийе хьлазиәкьрьнә,
ле тышт нәвә, әзе жь ҫыһада бәса бькьм, нә кә әуана
хуә, ле бәса жи мина хуә рйа дин бьдәно дәрхьс-
тьне у бежьн, кә әм жи гәләки ҫе рәда чун: ле мә
һьһәри тынгә нәқиә гәтә»...

Р'оҫьра дьне әу автобуе ҫар бу, бәре хуә
да Кок-ҫанҫаке.

Ҫәхтә Ә'зиз гьһишгә мал бәрәвар бу. Дә у хушқа
ҫийә чук ль мал бун. Сәйран жь ҫие хуә рабу у
хуә авитә пәсира кәр, әу мәнкәм нәмәзкьр, рамуса
у гот:

— Шькьр, кәре мьн, тә саг у сламәт ҫәгәрияйи,
әз қәрбана туньцьк-тәмолие, бәжи у балевьм. Хушкә
қәт дәсте хуә жь стәс ҫи нәдькьшнд. Паше Һәсән
у Гәле һатьн, ҫана кәф-нале һәв пьрсн, Гәле бь дән-
гәки ньмьз Ә'зизра гот:

— Әзе мьзгине Т'ащикханера бьвьм.

Ә'зиз бь бәшәрәкә хуәш хушкә һәри, гот:—бьвә.
Сәһәтәке нәкьшанд һәвалед Ә'зизә шәхте: Сьло,

Алик, Тажьбай у ед майин, ѳса жи қəwm-лезьм, щинар һатьнə бал Ə'зиз, паше əwana рабуи чун, һə-
вале Ə'зиз нəчун, ʋана Ə'зизра дəрһəда шəхтеда, əʋи
ʋанар'а дəрһəда техникумеда қəсə дькьр. Хəбəрдана
ʋанə шьринда Гəле һат у һедика гази Ə'зизкьр, дəр-
хьстə дəрва гот:

— Тащикхане əлб һьдан чу аве, дьгот бра бе
сəр канийа дəве чем. Чоке Ə'зиз жь шабуна рəқьсин,
һəвалара гот:

— Чəнд дəқида мьн бьбахшиньн, əзе нһа бем.
Һəвале ʋи əлбера сəрʋəхт бун, Алик гот:

— К'əрəмкə, əме сəкəтəке һивйа тə руен.

Хорт гһиштə сəр канийе. Тащикхане əлбəк тьжи
авкьрьбу, дьхаст йа дьне жи тьжикə, дəнгəк бьһист
у сəре хʋə һьлбьри, жь шабуне əлба валайə дестда
к'əтə кание. Əʋа харбу əлбе һьлдə, ʋе дəме Ə'зиз
жи хар бу у алики əлбе гьрт. Жь кəба һəрдə дьла
тə дьгот қəʋат нəмабу, кə əлба вала жь чəʋкание
дəрхьл.

Əʋ руиьштьн. Ə'зиз гəлне Т'ащикхансйə һунайин
қəвз кьрьбу, бь ʋанра ша дьбу, чəʋа тьштəки бьди
дəсте зара пе шабə. Əʋе сəре хʋə кəтабу синге ʋи
у һəвра бона рəжа хʋəйə пашʋəхтие хəбəрдьдан.
Ньшкева Ə'зиз ани бира хʋə кə һəвал малда һивйа
ʋинə.

— Р'ькана мьн, бьбахшинə,— əʋи гот, һəвале
мьн мал һивйа мьнн...

— Һəрə, һəрə, дəлалə мьн, шəрмə.

Ə'зиз вəгəрийа мал. Сьло мəта Сəйран у Щəме-
ра дьгот:

— Һун чьра пəхəме лəдьхьн, һəһельн мьразе дə
ньзкьрийа бьгһижə һəв? Мəта Щəме, тə чьма хравтие
дьки, чьма гəра мəллə Фəти дьки?

— Дае,—Ə'зиз гот,—əгəр ньвьште мəлла растьн,
ле чьма нə əз бəр чəве Т'ащикхане рəшбум, нə Т'а-
щикхан бəр чəве мьн рəшбуйə? Мəллə тəне е мина
ʋə дьхапинə у хʋə жи мина бəга дьжи.

Нəсəн кə хəбəрдана кəре хʋə дьбһист гот:

— Кəре мьн, тə раст дьвежи, мəллə гьшкə вьрə-
кьн, бəре дһа гисбу. Хəлқ дьхапандьн, һəбуна ʋанра
к'əф дькьрин, ле нəкəмəта советие к'əка ʋана бь
рəһава да вəданс, ашцах е мина Фəтийə р'уви һəла
хʋə вəшартьнə.

— Анс Нəсəн,—Тажьбай гот,—əме сьбе һəрьнə
шькйат у бежьн,— йани мəллə Фəти бьшиннə хəбате,
йане жи жь вьра бьдьнə дəрхьстьне.

Сəйране нəму тьшт или рьнд фəмкьр у дьле
хʋəда фькьри: «Р'асти жи кьрьпед мəллə вьр'ьн,
əгəр вьр'нинə, ле чьма Тащикхане ава ивьште вəхар
тьшт нəбу, һəла сəрда жи Ə'зиз гот Тащикхане ʋе
дəқиде мьнра намə ивиси»... Əʋа ʋа дьфькьри.

— Анс Нəсəн, мəта Сəйран, Сьло ньшкева гот,—

ве гаге бра маля Фэти шне хвада бьсакьнэ, аме сьбе
наде ви дэрен. Варен, ам жь месада фэрз хэбарды.
Э'зиз жь Ташикхале ныздыкэ, эу жи ви ныздыкэ, ма-
ри нагэвэ орта дэ дьла у чар чэва, варен ам нарына
хазгине Ташикхале.

— Эз нызаньм, — Сэйране зу шаб да, — Нэсан занэ.

Але Нэсан ньяэки фькьри у гот:

— Эзе дэвса шаге вэра сархатике қьсакьм. Ве
сархатис кэсэк нызанэ, хенци мын, Сэйране у дэ ма-
рьве дьне, кэ на ль вьры. Сьло, кэре мын, ньяэки
бьсакьнэ эз хэбардана хвэ хьлазкьм, дэрнада Э'зиз у
Ташикхинеда аме паше хэбардын.

Эм ль вэлате Р'оме бун. Эз у хортаки кэрд
шьванс Э'ли бэге бун. Эу дэ сал бу эз у Фэто дьчу-
нэ бэр пэзе бэг. Фэто Фэто раст у бокэбэран бу.
Нэ дья ви, нэ бавэ ви нэбу, қэрэз, эгим бу. Жь ма-
ле дьне тэне кэлаэки шийи шьвантие нэбу. Эу жи
нэ йе ви бу, эгэр Э'ли бэге мәни бь ви бьгырта дька-
рьбу эу кэлаве шьвантие жи же бьстанда. Ван сала
гэлаке мина Фэто хэдане ве «хэбуне» бун. Эм зькэки
тер, зькэки бьрчи, сал донздаһ маһа дьчунэ бэр пез. Мэ
гэрми-сари нызанбу, ам бун, ньяэк нане тьси у таса
шир... Шарэке эма ль возане бун. Шэв бу. Пэз ль
гөһере нэдьсакьни. Шэвэке гэлэки сэгэт бу, чэв-
чэва нэдьдит. Зыпке мэкэм лелькьр, шариа эура
бьрқвэдьда, тэ ньшкева дыһер'и пэз нэрьки. Эз у
Фэтова чарныкале пэз дьчун-дхатын, хелэке баранэке
һур дэстпекьр. Эм рьнд шьлбун, бьнатара пэзда ма жь

сарма пышт кэтабу пышта нэв, кэ ньяэки гэрмьн,
ньшкева ма дэнге пийе марьва бьнист. Эм зу нэв
қэтийан, чьмки шэве на бэг дхатэ нав пез, тэсэдия пез
дькьр. Эгэр эуи шьван разийи, йани ль бал нэв бь-
дита, вэй нале ви шьвани, сьбе бэг эу дьла бэр зо-
пта кэвтеки дьхьстэ нава шци у ньвина. Ве даме Фэто
рэви фэза пез. Бистэк дэрбаз бу, нэ дэнг нэбу, нэ
ньс. Эз мәгнал мам, мын дьле хвэда дьгот, эгэр бэг
буйа нһа кьрьбу нэуьрзэ, ле эва чь сэрэ. К'и һат?
Эз һеди-һеди һавраз бэрбь Фэто чум. Вэхте эз дьчум,
мын ньһери Фэто у қэрэтукива бэрбь мын тен, эз һема
щие хвэда сакьним чок ль мын сьст бун. Эуана лап
незики мын бун у Фэто һедика газн мын кьр:

— Нэсан, пешда вэрэ, Хане мэра хэрэк алийэ.
Мын кэ наве Хане бьнист, ноли бузе щис хвэда қэрь-
сим, львтандьн бь мын нэбу. Сьло бэр хвэ нэда
у гот:

— Але Нэсан, ахьр Ханс к'и бу?

— Сьло, кэре мын, сэбьркэ, чахе мәзын хэбар-
дьдын мэри гьлие ван девда наһелэ. Сьло шэрма иди
дэнге хвэ нэкьр, Нэсан диса дэстпекьр: эуана дитьн
кэ эз жь щис хвэ нальвьм, лап һатына щэм мын, Фэ-
то тыштэк дьрежи мын кьр у гот:

— Нэсан, һане ве дэстэхане. Мын дэстэхана нин
жь дэсте ви гьрт у гот:

— Қиза мын, Хане, тэ ве шэве чь дьгэри?

Эуе шэрма сэре хвэ мина марьве сущкьр кьрэ
бэр хвэ. Фэто дит кэ дэнг жь Хане дэрнае гот:

— Апо, тэ қэ шаһьлти нәдитийә. Иди мьн һәр тышт фәм кыр у жь ван дуркәтәм. Хане қиза Әли бәге бу. Иди саләке гәләктәр бу, кә вана дәрде дьле хwә шәве һайә тәрида тьме һәвра қьсәдькьрын. Ле мьн биркьр, нә гот, кә Хане һьм ханди бу, һьм жи гәләки бәдәw бу. Нһа әз wәра қьсәкьм, бьһнерьн вана чава һәв һьзкьрынә?

Роке Фәто пез дадьхә сәр кание у дьхазә һәрә жь кание аве вәхwә, дьһнерә Хане лә wьр руһьштйә, дькә вәгәрә Хане дьве:

— Фәто, чьма пашда вәгәрйайи? Wәрә аве вәхwә, әз заньм тә тийи. Әw пашда вәдгәрә Хане шербык тьжи ав дькә у дьдә wi. Жь we роже шунда, роже бь думанә мьж, шәве тәрийә сар, нәрдә һьзкьри раст и һәв дьһатьн у нәба дьле хwә һәвра қьсәдькьрын.

Фәто кә вәгәрйа һат әм руһьштйи, мә сьфра хwә вәкьр, һанс хwә тер хар.

Фәто, лә Хане тәра қә чь дьгот?—мьн жь wi пьрси.

— Хане дьгот, әм жь зозане дагәрнә аране, лә зьмә әм һәрнә wәлатә аза. Әве мәра қьсәдькьр, wәки лә wали Әрәз дәwләтәкә тәзә һатийә сазкьрынә. Лазьмә кә әм һәрнә wi wәлати у аза нәфәса хwә бькьшиньн.

Әм бесәбьр һивйа we роже бун. Мә, шьвана, гавана, лә чоле дәрһәдә we рожеда хәбәрдьда. Кә чь дьбьһист дьһатьн һәвра қьсә дькьрын. Әгәр шьванәки, йани жи гаванәки тыштәки тәзә бьбьһистә, щие мә лә загәке бу, wедәре хәбәрәд тәзә дьһатьнә готьнә. Ле

Хане жь гәләка пьртьр мәра тьште тәзә дьгот, чьмки мала wанда тьме бәг топдьбун, хәбәрдьдан.

Иди wәхте дагәре бу. Сьр у сәрма пайизе һеди-һеди хwә дьда кьвше. Кочә-коч кәтьбу нав әле. Әм жи дагәрйан. Рожед пайизе кьн дьбун, лә шәв дьреж. Ван шәве пайизейә дьреж мә катани бәрбанга сьбе пәз дьчеранд.

Шәвәкә пайизейә сайи бу. Мә пәз тәзә ракьрьбу шәвине. Әз Фәтова руһьштьбун мә хwәра хәбәрдьда, мә wәхтәки ньһери пешйа пез сәрмәди сьльки. Әм рабунә сәр хwә ма дит кә Хане бь ләз бәрбь мә те. Тә дьгот агьр мала баве кәтпйә, тәв бь кәфәти шәwьтинә, тәне же әw майә. Әwa кә гһиштә мә хwә авитә песира мьн, гьрйа у гот:

— Апо, мә жь ви агьри дәрхә. Ишәв эварла баве мьн чок кәтанә чока Әвдьлә бәге қәләне мьн вәдьбьрә. Әз чьқаси дьвсжьмә дйа хwә wәки баве мьнра бежә әз жь кәре Әвдьлә бәге һьзнакьм, нәбу тыштәки.

Әз у Фәто бәр дьлс wеда һатьн, қәрәз, мә бь щурәки әw кәркьр. Паше Хане мәра диса гот:

— Фәто, мьн wәра чәнд шара готйә, wәки wарен әм һәрнә wәлате советис. Мьн гот:

— Қиза мьн, чьма әм чәве хwә кор дьхазьн, әме жи бен.

Мә фса қраркьр дә рожа шунда, шәв, жь wi wәлате қәтле бьрәвьн. Мә фькра хwә ләwькара жи гот.

Әу шөва кө әмә зува чәвиһер'ибун, һат ғыһишт. Әм ғышк лә сәр канийа быһәтара гонд топи сәр һәв бун.

✓ We шәве гәләки сар бу. Әм рекәтын. Мә реда али һәв дькьр. Мина тәйре көчәр әм дьбәзийан, вәки зу быһиһжне, лә, нав мәда жьне нәмлә, жьне дәстдәргуш жи һәбун, әу фәқирана бь мара дьһатын, әу жи гәһ дрәвйан, гәһ дьсәкьнин, шарна әрде дькә-тын у радьбун, лә тәне хастьнәкә мә һәбу, быһиһжнә вәлате аза. ✓ Бәлки тәва җи вәлати ван у әүләде ванә чук гәрмкә, әм ғышк дьрәвин. Чава мәри шушука быһрә бьручкинә шушук бьрәвьн лә хвә тыштәки техьнә талдә, а бәә әм дьрәвин. Әм дьрәвин, кө вәлате аза мә техә бьн баске хвә, бәлки пурт мә бе... Бәле, әм рәвин, хьлазбун. Пурта тәзә лә мә у әүләде мо һат. We шунда апе һәсән авәк хаст у гот: әва дәрда мьн бәр чәве хвә дитйә. Ханс бона Фәто, дьһа раст бона ноб-һьзкьрьне, лә, бавс хвә һишт у һат дәркәтә вьра. Лә ижа Ә'зиз у Ташикхан we көда һәрьн? Сьбе рожа ләдейә, ғышк диса бәрәвьн, вәрән әм һәрьнә мала К'әрим.

Һәвалә Ә'зиз бь ван ғылис апе һәсәнра гәләки ша бун, лә пәр-баске Ә'зиз тәнәбун, вәки бьфьрә.

* * *

Жь навроже хсләк дәрбаз бубу. Апе һәсән, Сәй-ране у мәрьвед кө we бьчуйана хазгинне иди һазьр дь-бун вәки жь мал дәркәвьн.

Щәмә әв йзка дитьне лә бәр дери чәвкьрә Сәй-ране, йани тө көда дьчи.

— Лә чь бькьм, — әве һедика гот, — әзъм әу көрә, әз һькарьм дьле җи бышкешьм.

Щәмә орта шемикеда мәт'әлма у кәтә фькра: «гәло һәр'ә н'әре хвә жь мәлло фәти бьстинә, йане на».

Әзиза мьн, бра дәрл тә пучнәкә, һәлә әмре дь-
реж пешийа тәйә. Әгәр нәви қуле әдәте кәви, тәс
хәшбәхтви.

Қадб»

* * *

БӘХТЕ ҚИЗА МӘТЕ

Қадо тәзә жь заводе дәрдыкәт, нәмәбьр нәмәк да
ви. Әви җе сәнәте әв дәстнәвисара хәҗо-маро наскьр
у ньшкева вәщньқи.

Малда пакет бь фәсал вәкьр, нәмә хвәндьне
шунда кәгә кәләки чәтн. Орта до авата мабу, ньзанбу
чь бькьра. Гәләки фькьри, һақаси фькьри, вәки эше
гьртә қафе ви. Рәбу кә разе, ле тавтийа ви нәһат.

Қәрәз, һатә сәр җе қьраре, вәки руне шаба нә-
ма вейа бьньвисә.

«Пакьизәр, бәре әвльн сәлам!

Сәләме шунда, тә бьзаньбә, вәки иди дәрәнгә,
дәрәнг...

Әз нькарьм дьләки бькьрьм, дьләки жи бьфро-
шым. Иро раст нәвтекә, кә мә бәлгә данийә сәре қи-
зәке. Әгәр әв йәка нибуйа, әзе диса бь дьл у щәгәр
бьбуйама машоде гәлә хвәйә әвльн.

Қадо бь сәрфийази дәрсхана дәһа хьлаз кьр, атес-
тата хвә станд. Кәлфәте мала ван жь чука нәтани
мәзьна шабун.

Бавс, кә әв шабуна дит, гот:

— Кәре мьн, гоги тә һәри институтәкеда қәбулби
у рождәкә һа хьлазки бейи әмә дьһа шабьн.

— Баво, нәта мьн жи әвә. Вәки изна вә һәвә,
әзе сьбс на дөсва һәрәмә Ереванс.

— Һәрә, огьрбә, һәма тә қәбули институте буйи,
щавә бьдә мә.

Ван кәрд рожа Қадо гөндда ма, се—чар щара
дьчу ви сәри гөнд, дьһатә ви сәри бәлки Па-
кьизәре бьбини. Ле дйа җе иди сәр нәс-нәса кәтьбу у
ләма нәдһишт әвә тә дәрәда һәрә. Рәжа җе рекәта,
бәрбанге, Қадо дәркәтә нава гөнд. Гәрйа-гәрйа һат дәр-
кәтә һьнда бедәре, щие щара әвльн әви у Пакьизәре
рамусанс шьрин пәвгөһастьн. Әв кәләка щәва
һьнда бедәре руһишт.

Бае сари кѳ ве бѳрбанге поре шийи гѳстил-гѳс-
тил дьхьст, хвѳ пѳншѳра мала бавс П'ак'изѳрѳра дь-
гиһанд у ѳгѳр зар-зѳман һѳбуйа ве бѳгота: «П'ак'изѳр,
чѳма ѳса мѳлул-мѳлул руһьшти, рабѳ, про һѳзѳрье
тѳ жѳ гѳнд дѳрте, һѳрѳ вѳрекѳ».

Қадо һе дѳрһѳқа П'ак'изѳре у рѳже бѳһѳрида дь-
фѳкѳри, ле дѳнге пѳне Ханьмзѳре ѳш жѳ ван фѳкѳра
дурхьст.

— Қадо, тѳ тѳне ве бѳрбанге чѳма һати вѳра,
ѳса посидѳ-посидѳ руһьштийи?

— ѳзе иро иди һѳрѳмѳ Ереване, мьн дьхвѳст қѳ
нѳзѳ рѳжа пашьн П'ак'изѳр бѳдита у чѳнд гьли-готьн
жерѳ бѳгота.

— Тышт набѳ, фѳкара мѳкѳ, һѳрѳ огьра хвѳда,
мѳта тѳйѳ бе имѳп һаһелѳ П'ак'изѳр жѳ мал дѳре. Һѳ-
рѳ, һѳма тѳ институтѳда қѳбул буйи, щѳрѳке шѳрѳ, ѳзе
дѳсте ве бѳкѳмѳ дѳсте тѳ, һѳлдѳ, бѳвѳ.

— Ханьмзѳр, — Қадо һедика жѳ щѳне хвѳ рабу у
гот, — иди илаща мьн тѳнѳ, ѳзе рабьм һѳрѳм.

Ле тѳмѳна мьн ль тѳ, һѳма тѳ дит вѳки дьхѳзын
П'ак'изѳре бѳвьн, мьнра телеграме бѳшинѳ. ѳз жи, кѳ
институтѳда һѳтьмѳ қѳбулкѳрье, ѳзе ве дѳқиқѳ тѳра
адресѳ хвѳ бѳшиньм.

— Қадо, вѳйѳ, Лѳтифи нѳхашѳ сѳр кѳелѳкейѳ,
һѳла исѳл П'ак'изѳре навьн, салѳкѳ дьне жи хѳде занѳ.
Тѳ архайи у бѳ дьлѳки щѳ бѳдѳ сѳр огьра хвѳ.

ѳши тѳмѳ да у һивн кьр, вѳки гьли-готьне шн

бѳгьһинѳ П'ак'изѳре у хѳтьре хвѳ жѳ ве хѳст, һѳтѳ
мал, чѳ лѳзым бу һѳлда у рекѳт.

Автобусс Қадо жѳ гѳндѳ ванн рѳшѳ тѳбийѳтейѳ
аваз-авази хвѳкѳри дурдхьст.

Автобусѳ дѳшт, зѳви, гѳл, рьһан у дарѳд
башқѳ-башқѳйѳ дѳве рѳда мѳна хѳлѳқѳ зьншира пѳй
һѳв рѳзбуйи, нарава дьһиштьн, нѳму қѳшмѳндьне за-
ротѳе дѳти, нѳта ве дѳқиқѳ, чѳшѳ ава каньйѳ зѳлѳлѳ
гѳндѳ ван, бѳр чѳве шѳра дѳрбѳз дьбун. У тѳ тьре
П'ак'изѳр жи пешбѳри шн сѳкьннийѳ дьбѳжѳ:

«Дѳлѳле мьн, һѳрѳ, тѳра огьрбѳ, ле мьн у ве
рѳшѳа гѳндѳ мѳ бирнѳкѳ.»

Автобуса бе пѳрѳ, бѳ баск, чѳшѳ мѳри һѳспѳки
кьһели бе гѳм сийарвѳ, а ѳса ѳш жѳ ве хѳмьле дур-
дхьст у дьрѳвѳнд. Вѳхта р'ѳ дагѳр'йѳ Қадо гьһиштѳ
бѳжер'.

* * *

Вѳхте интѳһама бу. Қадо шѳхѳле хвѳ дабу инсти-
тута полѳтехникѳе.

Щѳһьл гѳлѳки бѳравн бѳр институтѳе бѳбун. Дьле
һѳр йѳкида тыштѳк дьсѳври. Қадо интѳһама ѳшлин рьнд
да, ле йѳ дѳлада нькьси. ѳши ѳса нѳсѳб дькьр, кѳ ѳш
жѳ вьрѳда навѳ хѳданѳ хвѳ тѳ шѳхѳли, йѳ шн нѳта
вьра буйѳ. ѳш жѳ институтѳе дѳркѳтьне соқѳқѳ бѳжерѳ
фьрѳ бѳр чѳве шн нѳли шьвѳриѳ харѳ-марѳ дьһѳтьнѳ

к'вше. Ч'эве ви р'эшав'д'хат'н. Б'ь н'ал'эки ч'эт'н х'в'э ги'н'анд'э м'еван'хане.

У'с ш'эве н'эт'ани б'эрбанга с'ьбе ран'эза. К'ел'эк-к'ел'эк в'елд'г'ер'ийа. Э'ви р'ынд с'энд'к'ьр, в'эки р'эн'эти'е над'э к'але, к'э у'с од'эда разай'э.

С'ьб'э т'эз'э са'фи б'убу. Қ'адо ра'бу, к'э к'ьн'ше х'в'э х'в'эк'э, к'але п'ьр'си:

— К'оре м'ын, т'э и'ш'эв қ'э х'эв н'эк'ьр, ч'ь қ'эв'ь-мий'э?

— Қ'эт, апо, т'ышт'эк н'эқ'эв'ьмий'э.

— На, к'оре м'ын, э'з иди ш'ест п'ен'щ с'ал'им'э, м'ын э'м'ьре х'в'эда г'эл'э-г'эл'э т'ышт' дит'й'э... Беж'э м'ын, ах'ьр ч'ь қ'эв'ьмий'э, б'эл'ки э'зе б'ькарь'в'ьм али т'э б'ьк'ьм?

— Апо, м'ын ш'өх'өс х'в'э да'бу ин'ститу'те, ле...

К'але иди н'эр т'ышт' ф'эм'к'ьр у г'ьли'с ви нив'щи н'ишт'.

— К'оре м'ын, к'и к'э д'эрс'хана д'эна х'ьлаз'д'к'э, г'оти н'эр'э ч'энд' сала б'ьх'эб'ьт'э, на'ва х'эб'атеда қ'ал'б'э у б'ьзан'вэ қ'азан'ц, к'яр ч'а'ва те к'ьр'не. В'эки щ'а'һ'ьл колхоз'эда, совхоз'эда б'ьх'эб'ьт'э у п'аше бе ин'ститу'теда б'ьх'ун'э, х'ьлаз'к'э, э'ве қ'эд'ьре х'анд'ьне жи, қ'эд'ьре х'э-б'ате жи р'ынд б'ьзан'вэ. Э'в на'в х'эб'атеда ра'сти ч'ь ч'э-т'ьнай'а бе у'с алт'к'э.

Ф'ькара м'эк'э, ра'б'э б'ь э'ш'қ, ша в'эг'эр'э г'онд'э х'в'э у колхоз'эда до-се са'ла б'ьх'эб'ьт'э, п'аше в'эр'э ин'ститу-те. Т'э т'э в'эх'ти п'ошман на'ви.

— На, апо, э'з в'энаг'эр'ьм'э г'онд'. Э'зе л'ь в'ьр б'ьми-н'ьм у н'эр'ьм'э завод'экеда б'ьх'эб'ьт'ьм.

— Т'э зани,— к'але ра'бу с'эр пий'а у г'оте,— э'з иди д'ьч'ьм, д'эр'энг'э, г'от'ьна м'ьн'э ах'ьри'е э'в'э, щ'ьма'эт д'ьве: «Э'ва д'эрий'э, э'ва жи п'эн'щ'эр'э, к'нижан т'эра д'эст д'ьд'э в'ьр'ра д'эре», ле м'эри п'эн'щ'эр'ера д'эр'нае, м'эри д'ери'ра д'эр'те.

П'эй ч'уйина к'алера Қ'адо диса к'эт'э м'ьтала, ч'ь б'ьк'э? В'эг'эр'э г'онд', ч'а'ва в'эг'эр'э? Н'э ах'ьр, н'ета ви П'ак'из'эре с'эре х'в'э н'эг'ьрт'. Э'ви д'ьх'аст тек'эв'э ин'сти-тута ш'эве у щ'икида б'ьх'эб'ьт'э, н'эр'э н'ьз'к'ьрий'а х'в'э жи бин'э. Ле н'ьна... Ах'ьри, н'ат'э с'эр у'с қ'ьра'ре, в'эки н'эр'э тек'эв'э завод'эке б'ьх'эб'ьт'э.

Щ'ьма'эте р'ынд г'от'й'э: «Б'ь п'ьрс'е м'эри д'ьч'э қ'ор-се», э'в ж'ь м'еван'хане д'эрк'эт', б'ь сальха н'ат г'ьништ'э завод'а «П'аред автоа». Н'езики д'эре, к'э с'эр н'в'иси бун «П'ара кад'ра» *бу у н'едика д'эри к'өта, к'эт'э н'онд'ор', с'элам да х'орте қ'эм'ер, х'орт с'элам в'эг'ьрт' у ши ниша-ни ви да, в'эки ру'не.

Э'ви п'ьр'си:

— К'эр'эм'к'ьн, х'ьз'м'эта у'э ч'ьй'э?

— Н'эвал, д'ьх'аз'ьм завод'эда б'ьх'эб'ьт'ьм.

— З'эф р'ынд. Қ'э х'в'энд'ьна т'э н'эй'э?

— Б'эле, м'ын и'сал д'эрс'хана д'эна т'эз'э к'өта к'ь-рий'э.

— Д'ьна баш, д'ьна баш, ви ч'ахи пеш'да ру'не.

эрзәке бьнвисә у сыбе җарә сәр хәбате. Әзе тә бь-
шиньмә сәр хәбатәкә лапә һеса.

Паше Җадо хәтыре хwә хwәст у дәркәт.

Ишар жи кәтыбу фькара старәке. Әҗи жь дө-се
мале келәка заводе пьрся, гәло ханики чук бона дө
мәрва тәнә, бь кьре бьдьян мьн. Хөданс маләке гот
на, ле қизәкә чардә-панздә сали гот:

— Ханики мәйн чук һәйә, җәре лебьнһерә, ле де,
баве мьн нә малын, җәхта җе бен.

Кәчьке дәрә хени җәкьр. Җадо ль хени пһери.
Һәма әҗ әсъл ханики аһа дьгәрийә. Хеләки шунда
баве кәчьке һат, җана хәбәрдан у хани бь кьре данә
Җадо.

Җадо шәбәқа сьбера рабу, тәштәкә сьвьк хар у
һатә бәр заводе. Әҗи нав у наве баве хwә гот, сәр-
җер дәстурнәма, кә сәр наве җи һатьбу нвисар, дреж-
кьр у гот:

— Тә тьме җәхта тейи сәр хәбате, дәстурнәме хwә-
ра бинә у бәр дәргә дәрхә нишани нобәдар бькә җе
тә бәрдә.

— Һәвалә сәрҗер, фәмдарийә.

Җе хәбәрданс шунда әҗана дәрбазп нәҗша заводе
бун. Нәҗша заводе һақаси мәзьн дьһатә кьвше, җәки
тә тьре гөндәки ч'уки сьвьк җьрда җиҗарбуйә.

Әҗ тәзә кәтә нәҗша заводе, дө хание дьрежә
мәзьн дьһатнә кьвше. Орта җан нәрд ханийара машина
дәрбаз дьбун. Педа-педа дьрежайа ханийара дар һать-

буно чькандьне. Җан дара рәҗшәкә майин дьда җе
рс. Жь җан ханийа һьнәки җьрда тәлә әрд һатьбу
ракьрьне у гәл рәшандьб'н. Ль рәх гәла җие рәж-
нәма һатьбу чекьрьне.

Дәнге дәзгәһа һе дурва ль мәрва хwәш дьһат.
Җәхте Җадо әҗ дитьн, әлбера һьнәк жь қануне фи-
зике кәтынә бира җи. Сәрҗер әҗ жь дө дәзгәһа
дәрбаз кьр у ль бәр йәке сәкьни. Ль сәр җе хортәки
зәрини бистһәйшт-си сали дьхәбьти. Сәрҗер незики җи
бу у готе:

— Дәқиқәке сәбьркә.

Хорт дәзгәһ да сәкьпандьне. Әҗи дәсте хwә да
сәр мьла у готе:

— Әҗ хортә бал тә бьхәбьтә. Р'нд һинкә. Ле
Җадо жь җие хwә нәльви. Хорт незики җи бу у дәс-
те хwә даеда.

— Андрей.

Әҗи жи дәсте хwә да җи у наве хwә гот. Паше
һатьнә бал дәзгәһе.

— Җадо,—Андрей бь нәмде хwә дәст бь хәбәр-
данс кьр,—җе дәзгәһера дьвен: «Резбарез»-һани кә
сәр җе резба дьдьян бьрине. Тә иро қә дәсте хwә нә-
дә тьштәки, тәне бал мьн бьсәкьнә у ль дәсте мьн
мезәкә, бьне әз чь дькьм. Тәе дән-панздәһ рәжа бьн
дәсте мьнда чаҗа шагьрт бьхәбьти, паше гәрәке ип-
таме бьди у дәрәҗе бьстии. Әҗа дуз шәш сәлә, кә

эз лъ ве заводе дьхэбьтм, сале жи қә нәбә шагьртә-
ки-дәда һиндькьм. Һәнә әв шагьрте, кә бәр дәсте мьн
һин дьбун, ньһа заводеда һоста дьхэбьтн. Вәки тә
жи бь ақьл у кәмал бьхэбьти, вәхте бе, тәйе нә кә
бьби һоста, ле инженер.

Паше әви лъ кьнще ви неһери у гот:

— Ле чьма тә ван кьнщава һатя?

— Кьнще мьнә хәбате тәһәнн.

— Тышт нәбә, вәхте фьравинс әме һәрн
бежьн бьра тәра кьнще хәбате бәрдын.

— Тә ван кьнща дьбини,— Андрей кьнще хвә
нишанда у гот, әвана заводе данә.

Паше әви дәст бь хәбате кьр.

Қадо сәр шира сәкьнибү, хәбата ви дьнһери.
Шарна жи сәре хвә бьльидькьр лъ заводе дьнһери.
Дьнһери, вәки сәр һәр дэзгәһке мәрвәк сәкьнийә у
бь кәл-бин дьхэбьтә. Чәнд қизе щәһилә хәлате тәрә-
гәмьз ле тенә бал вана, хәбата вана дьнһерн у дь-
чьнә бал е дьне. Хорт дьхаст әве йәке жь һәвалә
хвәйи тәзә бьльсә, ле шәрм кьр.

Иди палә дәркәтәбунә фьравинс. Һәвала тәв әрзә
брьнә һәсабдарие. Һәсабдар сәр әрзә нвиси у әввана
чун жь әмбара кьнща—шәл, бьлузәк у щотә батникә
стәндьн.

Андрей Қадо ани вәдәре, кидәре палә кьнще
хвә дьгәһастьн. Әви лъ шьр кьнще хвә эхьст у

кьнще хәбате хвәкьр. Андрей лъ ви неһери у бь
кәһ гот:

— А, тә һежа буйи палә расти.

Бу пирқә-пирқа ван кәнийан у бәрбь харьнхана
заводе чун.

Сәр нин Андрей пьрси:

— Бьбахшинә, де-бавә тә һәнә?

— Бәле, һәнә.

— Ле нә бавә мьн һәйә, нә жи дйа мьн. Бавә
мьн шерда һатә кәштьне, ле рәһмәтиһа дйа мьн ван
сала мьр. Әви әмәки хвә кәркьр, паше пьрси:

— Демәк, тә гава дьне гот, кә әзи һе нәзәвьщи-
мә, әре?

Бәле, мьн исал дәрсхана дәһа тәзә хьлазкь-
рийә.

— Ле кьзкьрийа тә тәһә?

Жь ве пьрси һәвалә хвә Қадо зәһцәйи бу. Ньза-
ньбу чь щаб бьдә. Дьхаст бьгота, вәки на, ле ньшкәна
аһа фькьри: «Мьн лъ гәһд дәрде әвинтйа хвә шарна
Нәрминра, щарна Ханьмәзәрера дьгот, йане жи дәрдь-
кәтәмә сәр ави, кә кәләка мала мәра дькьшйа, қьсә-
дькьр у дьле хвә рәһәт дькьр, ле вьра?». Дәма жи
гот:

— Һәйә.

— Кййә, чь кьрейә?

— Һәлә дәрһәқа ве йәкеда тыштәки нәпьрсә.

Вәки әз ве йәке қьсәкьм ве гәләки бькьшинә,
Пакизәрә, Пакизәр...

... Qado малра нәмә нвиси: «Баво, щара әҗһыи дәсте тә радьмусьм, паше һун бьзаньн, кә әз нәһа-тмә қабулькьрне, ле заводеда дьхәбьтм, мын хвәра ханики чук жи кьре кьрйә. Әз иди нькарьм бемә гөнд. Мыра дәстә ньвин биһә, әвә дө шәвыи хөдане хени ши-нивина дьдә мын у әз тода радьзем. Фькара мын қәт нәкьн, нәта ньһа мыи бса нәсәб дькьр вәки һәр тышти институт дьдә мерьн, ле на. Әзе чәнд сала за-водеда бьхәбьтм,, паше һәрмә институте.

Щарна мын жь мәрвә аһьт дьбьһист, дьготьн, кә дәсте фьланкәсе зер дьбьрә, әһи сәнәткарә. Рәстя жи бсанә. Гөмана мын һәйә, пава саләке-дөдада әзе бьвь-мә пешәкзанәкя. Ве мыра жи бежьи дәсте һи зер дьбьрә. Нәфәрс мале жь чука нәтани мөзьяна сәлам дькьм. Дә бь хатьре вә. Qado».

* * *

Пакьизәр... Ньзкьрийа Qado...

Чуктиеда әвә гәләки рьнд бу, чьқаси мөзьян дь-бу, ақаси бәдәш дьбу. Бәжиева ортә бу. Деме ве ми-на ньнара сор дькьрн.

Вәхте әвә чардәһ сали бу, шәвәкә пайизе де, баве у бьре бәхте ве дарәкә дьрие аландьн.

Иди бәлге дара, чере кәвшән зер дьбун. Пайиз бу. Меш-моза кем дькрә вьзә-вьз. Гәбуна колхозе гьшк бәрәви сәр һәв кьрьбун, чопәк ль холе нәмабу.

Шөхәле колхозе сьвьк бьбу. Колхозван пәе гьр-ль ферме дөвер у пез дьхәбьтин.

Эварәкә пайизе Мәкмәд жь ферме вәгәрһийа мал, ньһерн:— апә, жьһәпә у дө се қәҗме вәһә дьһе һәтһә мала вәһ. Вәдәки шунда дс шәндә пәй щинара.

Мала Ә'ло бь қәҗм, ләзьм у щинарава кьмкьми-бу. Qado у де, баве һи ль ве мәшһисебун. Әһи хвә дабу к'өнщәкн хени у гөһ дьда сәр хәбәрдаһа вача. Хьдьр гьляк жь вьр аһи, йәк жь вьр, к'өтәсис һәтә сәр мәсәлә фәрз у гот:

— Ә'ло, әм бьранә, ле ишәв дьхәзыи вәки ве қәҗмтиә дьһа мәнкәмкьн. Тө гәрәки қиза хвә бьди Ләтиф. Дә, қизаһ у кәрапыи, ве дьһа сәр һәв бь-шәҗтһн.

— Рәстә, һун һәтһе һәре-һа, мын разибуна хвә да, ле һә дьһәһерьм кәчьк Ләтиф ньзнакә. Хени ве йәке, бьраә, сәре ве к'ома руһышһкьм, вәки әз бь-заньм, қиза мыне к'өр'е тәр'а жьһтиә бькә, әзе бьдм.

— Ло, малавайә, әв чь хәбәрһн тө дьвежи? Чьма кәре мыи кәрә, топалә, сәқәтә, шькьр хортәки сәр хортаранә.

— На, мәсәлә нә сәр ве йәкейә, ле занәбуна әз заньм дьле Пакьизәре Ләтифда гөнә.

Мере ль вьр һәрәке аһикида готьн, кә Ә'ло, кә-ро, щие бав һәйә қиз чь пешәйә. Ә'ло шәрма сор бу у хвә кәр кьр. Нәма ви чаһи Мьрде газн Ә'ло кьр, бьрә дәрва у һедика гот:

— Ло кӧнде мера, чи тә Җан гылыйа кәтийә дь-
вежи, кӧ дьле кәчкә тӧнә. Чьма зьман давежи дәне
Җакизәре? Мале бьранге тә гәләкә, һәрә һӧндӧр, бьс-
тинә қәлане хвә.

Ә'ло вәгәрийа һӧндӧр, рунышт, Нәмо гот:

— Ә'ло һун қәҗм-пъзмаме һәвын, һәв нәэшиньн,
қәлане қиза хвә бежә, әм қәлән бьбьрьн, равьн ши-
ринае бьхӧн.

Ве дәне Қадо иди тав нәкьр у гот:

— Баво, чи тәра, әҗана хвә чь дькьн бьра
бькьн?

Намо кӧрра тыштәк нәгот, ле чәве хвә ль җи шыно-
вәкьр. Ле сәр қәлән гәләки бәр һәв дан. Нақаси сәр җе
кьрин-фротане хәбәрдан, җәки һындьк мабу дике бәр-
банге бангда. Анцах тӧ кәси нәдыгот е зәҗьши кә
дьстинә? Ахьр, чьма әм зьнеқарие дькьн? Гәло чьма
кӧрап сәр қизале бәнги дьвә? Шәва ван пьрса тәне
у тәне әдәте кәви дькарьбу бьда. Ле ижа кане әдәте
кәви, җәки дәсте хвә теки тине у же бьпьрси: әва
чь йәкә? Нә ахьр, зува кьока җи мина дарәкә кьшкә-
нола һатийә ведане у шәҗтандьне. Ле ижа дә тӧ җә-
рс, һе нәбьхер, хӧлийа җи кӧнщада майә у шар-шара
кери мәрьве пашдамайи те.

Җакизәре ода дьнеда һесьре хуне дьбарандьн, ле
де, баве у бьре әҗ дәрхьстьбунә базаре қимәт дьго-
тын, бькьрчийара пәвнәдыкәтын.

Ве дәне Ханьмзәра һәвала җе дәри вәкьр у кәтә
һӧндӧр.

— Җакизәр, әз рынд заньм, җәки дьле тә Лә-
тифда тӧнә, ле бь һесьра тӧ тышт һәсе сери. Тӧ пак
зани, җәки де, баве мьн жи дьхастьн мьн зоре бьданә
мер. Тә дит, мьн чь ани сәре җан. Әз рабумә руе
җан у гот, җәки һун мьн зоре бьднә мер әзе хвә
агьрдадайикьм, йани бьһельм аликида бьрәвьм.

Рабә. шәрме бьдә бьн пие хвә, дәрбази ода дь-
небә бежә:—гәли бькьрчийа, чьма һун дьле нәнәбан-
ди дьднә нәбандьне? Бь готьна җә, гьва ль шәннә-
ме бәроша қире-қәтрәне һәйә, һәма хут шие җә әҗ
дәрә. Җә готи бьвьн бавсжьнә бәрошәкә бса у агьрс
гӧр бьднә бьн бәроше, һун сагә-саг җе бәрошеда
бьшәҗьтын, бькәлын у паше һуне бьзаньн, кӧб чьйә,
кьзкьрьн чьйә, қәлән чьйә, е кӧ буйә у дьбә бансе
гәлә-гәлә Мәм у Зина.

Һәйф, Җакизәре әв йәка нәкьр, тәнс дьгрийа,
бса дьгрийа дьгот, җәки шәрмә, бьра дәнге гьрие мьн
жи нәбьһизьн.

Хӧләсә, җәхте дика бангдане әҗана қәлән бьрин:
Нәзар манат, се хәлате мера, се хәлате жьна, дӧ пәзе
гошт у гәләк тыште майин...

Кәҗ кәтьбу сьбе. Җакизәр аниә ода мера у
бәлгә данә сәре җе. Әҗе хвә зәвт нәкьр у бу иска-
иска җе, мина зара гьрийа. Хьдър бь бәшәрәкә хвәш
пьрси:

— Хөдө хөркө, бука мьн чьма дьгри?

— Қөйдө қизанә—Мьрде гот,—wəxte нишание, дә-
wate қиз шабуна дьгьрин, қиза мьн жи шабуна дьгьри.
Гьшк кәнийан, бьмбарәк у пироз кьрын. Нәр кәс
рабу, бәрбь мала хwə чу. Ле Пак'язәр орта нәрчар
диwаре баве хwəйи нәхерда ма.

Жь we шәва зөлмкар, сорайа деме we рож бь рож
кем дьбу, чаwа кә дара сева бар бьгьрә у севе сәр
сорбьн, нәрәк бьвә шәлтәке, ле ньшкева мәрвәки
нәхер бьдә балтәки у нәрә дәсте хwə бышкенә, тама-
ре дарә жекә, сев жи хwәда рож бь рож бычълмьсьн.

Дьле we Ләтифида тәнәбу, анцах шәрма әв йәка
кәсира нәдьгот, wәки быгота жи, кә гьлие we дәwса
тьштәки нәсаб бькьра. Тьштәк дәсте weда тәнәбу,
тәне у анцах тәне әхтийара несьра дәсте weда бу.
Әw несьрана жи кәрәкәр, wəxte тәне дьчу сәр кание
дькьрә тәв ава каниейә зәлал у дьгот:

«Кани, кәсәк несьре мьн бәр тьштәки нәсаб нәкә,
қә нәвә тә ль несьре мьн бьвә хөдан у дәрде мьнра
бьвә шьрик. Ахьр орта қизанә у кәрапеда чь фьрқи
һәйә, нә wана жи бьра—хушкьн».

* * *

Нәвтек бу Qado ль бәр дәсте Андрей дьхәбьти.
Әwп һьнәки сәрәдари жь дәзгәһ дәрдьхьст, дькарьбу
бь мьфта чук фреза ко һазьр бу дәрхә, йа тәзәйә туж

текә сәр, руне we хьлазбунс, резбе банке руи нәкә,
руи дагрә. Хәңжь we йәке Андрей дәстәкә дәзгәһе
дьда дәсте wи дьгот:

— Ләз мәкәвә, бь нәмдә хwə бьдә хәбате.

Щара әwльн әwи дәстәк бь зәхм бьльид кьр.
Ле һәвал гот, wәки аһа нәрьндә, wи чахи ньшкева
фьтьл зеда дьбьн у дьқәwьмә резбе, кә то дьхази чәки
хьрабкә. Әса жи дьгот, wәки тә дьхази дәзгәһ бьди хай-
кьрьне, лазьмә диса һәди-һәди дәстәк бәржерки нәтани
кәтасие, әгәр әса һәки, ньшкева бьди хайкьрьне, дь-
қәwмә жь we йәке ток бышәwтина.

Qado мина зарә чук гәһ дьда сәр гьлие дәрсларә хwə,
кә әw һини пешәк дькьр. Әwи иди дәзгәһ дьда хәбате
у сәкьнандьне чәwа кә лазьм бу, ле һе нәдһишт де-
тала чекә. Щарна шадьбу дьгот:

— Бьре мьн, әз иди дькарьм деталә чәкьм.

— На, әзизе мьн,—Андрей гот,—әз гәләки шамә,
wәки тә зу һини we йәке буйи, ле әгәр әз деталәки
бьдмә тә, тә чәки у ньшкева хәрабки, wи чахи зани
чәнд манат зйан ль заводе дькәвә? Ләма жи һьнәки
сәбьркә, рынд һинбә, бона нәр деталәки заводе лазьмә
әм бьрьшьфьн, чаwа кә де бәр зара хwə.

Хелә wəxt бу Qado маләра намә шандьбу, ле тә
щәw нәстәндьбу. Жь пәрә, кә әwи хwәра жь мал анибу,
чәнд манат мабу. Әwи шәрм дькьр we йәке бежә һә-
вале хwə.

Вэхте вана тав резба кэви дэрхстын, кё бьвын тужкыи, Qадо рева гот:

— Ә'зизе мын, шөхөлэки мын кәтийә йале тә, дьхазым тәра бежым, ле шәрм дькым.

— Тәра шәрм нинә тыште йса дьбежи, бежә, бь-нем чь шөхөлә?

— Пәре мын хьлазбунә—әви йса һедика гот, һәw заньбу Андрее we сәр һерсбә, ле на.

Әви гот:

— Йьздыки әм һәрнә бал кәтыбе комсомолайи әwлын, бьра тәра һынә пәрә бьдә бәрдане кәтани тә пәре айльха хwә станд, йани жи әз бьдым.

— На, әгәр зани we пәра мыра бьднә бәрдане, тә зәкмәте нәкьшинә.

Һәма сәр хәбәрдана ванда кәтыбе комсомолайи әwлын һат. Әw жи дьчу сеха бәрәвкьрыне.

Андрей әw да әгләкьрыне у мәсәла пәра готе.

Әви бь бәшәрәкә хwәш гот:

— Ло, комсомоле қәнш, тә рьнд кьрийә, wәки әв мәсәла һәвалә хwәра готийә, әз we сәкәте вәдыгәрмә идаре, wәре, wьр әрзе бьнвисә, тәра чьдас пәрә лә-зьмә әме бәрдын. Мын рожа рож тәра готийә, кё чь чәтынайя тә һәвә wәрә бежә, әме бьщәдиньш дузкыи, бьдын, чьмки тә тәзә һати қәбулкьрыне.

Qадо жь шабуна ньзаньбу чь бькьра, пәр-баске

wи тәнәбун кё бьфьрә. Әгәр әw расти һынәк чәтынайя дьһат, мәрыве аһайә херхаз али wи дькьрын.

Шарна эвар-эвар дьхаст, кё хwәра хөрәке чәкә, бөхә, чедькьр жи, әви нә ль тәме, нә бөхдйте у шор-тие нәдньһери бона wи зәф баш бу. Ле мала бәве хөрәк һыләки шорбуйа, йане бе хөдебуйа, йане бетәм-буйа, әви әw хөрәк нәдьхар у сәрда жи дйа хwәра шәр дькьр. Һәла хөрәк чекьрын бра weда бьсәкьнә, пол дьшуштын. Әв йәк гьшк бона wи хербу, ле нәһәқид кё дйа хwә дькьрын...

Әwana сьрйа йәксәда дьхәбьтнн. Сьнәт ниве чара әw у Андрей чунә бал кәтыбе комсомолайи әwлын әрзә нвисия у бьрнә кәсавдарис, наше пәрә стандын. Вэхте Qадо хеләки жь Андрей дуркәт ньшкева кәтә бире wәки сьбе рожа ләдейә ләма гази wи кьр у гот:

— Тә мале насдыки, сьбе кьнще хwәйә қьрөж wәринә бьра Кима бьшо.

Әw һе нәгьһиштьбу мал, қизька хөдане хени телеграмәк дайе. Телеграм бәве шандьбу, we эваре гә-рәки бав бьһата. Әw кәтә һөндөр, кьтәб һьлда, бьвә бьдә кьтәбхане у жь wьр жи һәрә стансис. Әw һатә стансисе, хеләки сәкьни машинә һат, бәве wи жь ва-гоне пәйа бу. Әw һатнә дәст, руе һәв, кьф-нале һәв льр'син наше таксисе сйар бун у һатьнә мала Qадо.

— Баво, дз **бежә** қә чь һәйә?

— Лаво, щара әwлын саги у сламәтийә. Бәдыре

көрө щинаре мө бьрьнэ эскэрие, Ханьмэра хушка
тэ данэ мер. Вэки дьне тэ тыште тэзэ тэпэ.

Ду ван готына бавера хорт кэте бэра фькьра. .
«хушка тэйэ Ханьмээр данэ мер... хушк данэ мер...»

Баво дит, кө рэнге ши натэ гёнастьне у хвэ
кэркрийэ хэбэрнадэ, лэма жи пьрсэ:

— Кёро, чьбу тэ хвэ көркьр, ле қэ набежи, на-
пьрсэ хушка мьн данэ кэ? Хушка тэ данэ Ә'ли.

— Ле вэки дьне чь һэйэ?

Дьхаст қэ нэвэ бав жь мала щинаре ван, жь мала
баве Пакьзэре хэбэрлэ.

Баве жи қаст дэрһэда ванда хэбэрнэдьда, ле Қа-
до пьрсэкэ аһа да:

— Баво, жь қәума, пьзмам к'и нэхашэ?

Баве эв пьрсэ нькарьбу бе шау бьһишта, чьмки
тыштэк шира лэзьмбу, әу ве пьрсера гредай бу.

— На кэсэки нэхаш тэпэ, хенщи Лэтиф. Дьвен
пъшька ши нэхашэ. Тэмэ данэ мьн эз һарьмэ қьре
Дэвэлиэ һьлқәтузе пәйдакьм у шире вэ бьньқьтиньмэ
шушэке у бьвмэ гөнд...

— Әм бежьн, тэ һьлқәтуз бьр, паше...

— Паше вэ чөнд дьлоп шире һьлқәтузе валакьнэ
сэр кьртьке шекьр у бдьнэ Лэтиф...

— Чьма навьнэ сэр дохтьр?

— Э, хёде һишто, Сэйре нэ кө дохтра, лодманэ,
әуа һөр тышти занэ.

— Ах, баво, һун чауа жь вэ Сэйра пошэ ина-
дькьн. Нёмьрм саг бьминьм, гэрэки Сэйрана «лодман»

бь дэсте хвэ расткьмэ щики өсә, вэки ньшкбэ у
һосира шымаэте же хьлаз бә...

— Кёро, жьньк лодманэ, тэ чь дьбежи?

— Пак, пак бэра лодманэ е мпна Лэтифбэ. Баве
Ханьмэре чьқа қәлән стөнд?

— Хёде һишто, баве вэ шөхөлэки өсә кьр, қә
кил-баве мө тыште өсә нэбьһишьбуи, нэ жи кьрьбун.
Әуи бе қәлән қиза хвэ да. Әм бежьн, гөпэ вида тэ-
побу. Кэчьк рабу рус баве хвэ, вэки тэ мьн бе қә-
лән дьдй Ә'ли бьдэ, нэди эзе пера бьрөвьм, тэ жи
нава хэлқеда рэзилбэ. Әуи тьрса щанэ хвэ, бе қәлән
дэсте вэ гьрт у да Ә'ли.

Жь ван гьлиэ баве, әу гөлэки ша бу у бьн ле-
нава к'энийа.

— Қадэ,—Намо чөвэ хвэ лэ хание чуки рьндык
гөранд у гот,—Һәр тышт бра веда бьсакьнэ, тэ вөна-
гөри гөнд?

— На.

— Чьма?

— Эз иди дьхэбьтьм.

— Тэра хэбат дэстнадэ. Шькьр баве тэйи пешье-
һа у дө бре тэйи хэбатчи һэнэ, кө гөнд дэсте ван-
данэ, вэрэ хвэра малда руне, салэкэ дьне диса вэрэ
институте.

— Баво, тэ гөлэки шаши, бөлки салэкэ дьне ди-
си қәбули институте нэбьм, паше? Ова нэбуйэ мәсэла
ләуаша мьн, кө вэ дьхаст һэ эзи дэрсхана нэвтабум
бьвөщандана.

Баве чаѡа мѣрики суцкар хѡа кѣркѣ у иди дѣрнѣ-
ѡа ѡе йѣкеда хѣбѣрнѣда. Ѧѡи рѣнд занѣбу Ѧадо иди
ѡѣнагѣрѣ гѣнд. Чѣмки Ѧѡи ѡаѡаси пѣсне заѡеде у ѡан
мѣрѣѡе хѣрхаз дѣда, бав мѣтѣл дѣма, нѣзанбу чѣ бѣ-
гѣта.

Сѣбѣтѣре Ѧамо чу ѡѣре Дѣѡѣлиѣ ѡѣлѡѣтузе бинѣ у
бѣ ѡѣгѣрѣ гѣнд. Ѧадо баве хѡа ѡѣрекар, ѡатѣ почте у
нѣмѣ Ѧ'лира нѣѡиси.

«Ѧ'ли ѡан, ѡара Ѧѡѣлѣн сѣлам жѣ алиѣ бре
тѣйи Ѧадода. ѡара дѣда, ѡз гѣлѣки ѡамѣ ѡун гѣѡиш-
тѣнѣ мѣразѣ хѡа. Ле чѣма тѣ у хушка мѣнѣ Ѧанѣм-
зѣр бѣ мѣн дѣѡата хѡа кѣр? Бѣѡашхѣян, ѡз кѣн дѣн-
ѡисѣм, баве мѣнѣ сѣбе, дѣсѡа бѣ, ѡе ѡѣра ѡѣр тѣшти
ѡѣсѣкѣ».

Ѧ'ли Ѧѡ салѣк бу, кѣ института зоѡтехникиѣ хѣ-
лѣзкѣрѣбу у гѣндда лѣхѣбѣти. Ле салѣке гѣлѣтѣр бу,
Ѧѡи у Ѧанѣмзѣре сѣра дѣле хѡа бѣр ѡѣѡ ѡѣкѣрбун.

Орта ѡи Ѧадо тѣнѣ бу. Ѧѡ ѡѣѡме дѣстѣгѣтиѣ
Ѧѡкизѣре бу.

Иро Ѧѡи ѡѣст ѡира Ѧѡ нѣма кѣн нѡиси, ѡѣки
Ѧанѣмзѣр ѡдреса ѡи ѡѣнѡѣ у бѣдѣ Ѧѡкизѣре.

* * *

Сѣбе, ѡѣхте сѣриа Ѧѡѣлин, Ѧадо ѡатѣ заѡеде, ѡѣ-
ѡале ѡи жѣра гѣт:

— Ѧѣжа сѣрѣке дѣргѣѡастѣнѣ мѣнѣра гѣт, ѡѣки
пѣй хѣбатѣра тѣ у ѡагѣрте хѡѡѡа ѡѣрен бал мѣн.

Иди бѣст рѣжа гѣлѣтѣрѣ Ѧадо чаѡа ѡагѣрт дѣхѣбѣтѣ,
тѣ Ѧѡ рѣнд ѡинкѣрийѣ, лѣзмѣ ѡм дѣрѣще бѣдѣнѣ ѡи.

— Гѣло ѡзе бѣкарѣбѣм интѣамѣ бѣдѣм?

— Гѣмана мѣн ѡѣйѣ ѡѣки тѣе бѣди, нѣѡа зу ѡѣрѣ
кѣнѣ хѡа бѣгѣѡѣрѣ, ѡѣрѣ пѣшнѣ ѡзе жѣ тѣ интѣама
ѡѣлѣдѣм. Ѧгѣр тѣ бал мѣн рѣнд сѣрѣдѣри жѣ дѣзгѣѡе
дѣрхѣст, бѣзанѡѣ тѣе лѣ бал мѣханик, бал сѣркѣр жи
рѣнд ѡѡаба хѡа бѣди.

ѡѣхте Ѧадо лѣ институтѣ интѣам дѣда ѡаѡаси
нѣкѣтѣбу тѣѡѣѣѡа. Ѧѡи зу-зу кѣнѣ хѡа гѣѡаст у
ѡатѣ ѡѣм Ѧндрѣй.

Ѧѡѡана ѡатѣнѣ сѣр дѣзгѣѡ.

— Ѧѣ дѣѡ дѣѡиѡѣ ѡѣнѣ,—Ѧндрѣй гѣт,—ѡѣки ѡм
дѣст бѣ хѣбате кѣн, нѣѡа ѡз пѣрса бѣдѣм, тѣ жи ѡѡѣе
бѣдѣ, тѣ чѣ нѣзанѣбу, ѡзе бѣжѣм.

Ѧндрѣй ѡѡи пѣнѣц пѣчиѣ хѡа сѣрѣдѣри жѣ дѣзгѣѡе
дѣрдѣхѣст. Тѣзѣ дѣрѣѡѣ ѡѡѡѣ сѣѡнѣдѣбу. Мабу дѣрѣ-
ѡѣк, ѡѣки ѡѡѣта бѣхѣбѣтѣ. Гѣлѣ-гѣлѣ ѡѡѣра ѡѣхте
дѣзгѣѡ хѣраб дѣбу, Ѧѡи ѡѣ гѣѡи ѡѡѣта, ѡѣ гѣзи инжѣ-
нѣр дѣкѣр, хѡа чѣдѣкѣр. Ѧѡа жи мѣѡа дѣрсдѣрѣки пѣрс
дѣда ѡагѣрте хѡа у ѡгѣр Ѧадо чѣ нѣзанѣбуйѡа ѡѣрѣкѣ
дѣѡе жѣрѣ пѣрѡѡѣдѣкѣр. Ѧндрѣй ѡхѣрѣѡа гѣт:

— Ѧѣ мѣтѣрсѣ, тѣе иро дѣрѣѡѣ Ѧѡѣлѣн бѣстѣини у
сѣбе тѣѡе бѣхѣбѣти.

Ду бѣѡастѣна ѡан гѣлийѣра, ѡѣки Ѧ'зиз ѡѣрм-
нѣкѣра, ѡе чѣпѣле хѡа ѡѣлда бѣр ѡан дѣзгѣѡа бѣ-
лѣйѣста.

Пэй хэбatera әwana чунә идаре, дө шаһыл жи
хатъбуи интһама бьдән.

Қадо у хортәкива пак шаһа сәрәк, мастер у ин-
женер дан, ле йәке рьнд шаһ нәда. Ван нәрдара дәрә-
щә нвисан, ле е дьнера готын кә һәрә баш һинбә.

Әwana жь идаре дәркәтын, Андрей гот:

— Тә дит, мьн тәра дьгот мәтьрсә, тә дьтьрсийа-
йи. Мәрве әз һинбькьм тә вәхти зийане навинә. Ве
шунда әз дьхазьм тәра чәнд гьлийа бежьм. Тәе сьбе-
да тәне бьхәбьти, тьме бьщәдинә рьнд бьхәбьтә у
детала хьрабнәкә. У чь чәтьнайе тә һәбьн йан мьнра,
йан һәрә қатъбе комсомолера бежә, мале нас дьки,
варә, һәрә.

— Бьре мьн, чьма әм тә кәта-кәтае һәв дьрәтын,
тә бса тәмийа дьдя мьн?

— На хер, бса нинә, сьбеда әме башқә-башқә
бьхәбьтын, ләма дьбежьм. Ле мәсәла Пакизәре әм
чаһа бькьн? Кәнге дьхазн әм һәрьн биньн?

Әһи мәсәла хвә у Пакизәре һәвалә хвәйи әзиз-
ра қьсә кьрьбу, ләма әһи бса дьгот.

Ду хәбәрдана Андрейра диса фькьр миһа чәмед
бьһарейә тьжп бәр чәве Ҡира дәрбаз бун у тәс қәй
бьгота мәрвәк бәр Ҡи сәкьнийә у дьбежә:

«Қадо һе к'ома дәһа хьлазнәкьрьбу, рокә һавине-
йә гәрм һатә мала Ханмзәре, Ҡи бь фәсал Ханьмзәре-
ра гот:

— Р'авә һәрә бедәре, Пакизәр ль Ҡьр дьхәбьтә,
беже бьра навроже нәйе мал, һәрә баге келәка бе-

дәре, ль Ҡи щийн, кьндәрс әҠ чәнд щара буйә. Нәрдә
расти һәв дьһатьн, дәрде дьле хвә һәвра дьготын у
дьбьландьн. Пакизәре бь дәнгәки зәлул кьләме әвин-
тне дьгот:

Һәй дьл, һәй дьл,
Әз начьмә баге бе гәл,
Бьра хәде тәһар-тәһар,
Һасьл нәкә мьразе бе дьл.

Һәма ве готьна Ҡира Қадо рәх Ҡира дәрдькәт у
бь дәнгәки зәлул дьқиранде:

Ле дине, ви зьһари мә сикьр,
Мьнс бьшкәшк вәкьр сини сьпикьр,
Һәһи кәсе һати чуйи дитьне,
Йе бежьн қиз-хортбун тақьрдикьр.

Вәхте Пакизәре Қадо дьдит, радьбу пенһи Ҡи
дьчу у дьгот:

— Хвәстне мьн деране дөдбнә,
Йәк кәре апә, йәк дьне,
Е дьне зәре сәре мьнә.

На әзизе, бса навежә, бежә:

— Хвәстне мьн дәләсә дөдбнә,
Йәк кәре апә, йәк кәре хәлқе
Бьра кәре апс жь хвәдәда һәрә,
Кәре хәлқс қолс зәре сәре мьнә.

ӘҠ дькәнийан у хвә давитнә нәмеза һәв. Әwana
сәр чәре миһа әмәние кәрдәйә бь гәл-гәли рудь-
ньштын.

Гак'изэре сәре хwә дьда сәр дьле Qадо у дь-
гот:

— Далале мьн, хәбәрдә?... Хәбәрдә... На ахьр
тә сәркаре дә дьле бәнгийи чьма хwә кәр дьки, хә-
бәрдә...

— Ә'зияз мьн, әзе чь хәбәрдьм, мьн готйә, диса
дьвем, һәма кә к'ома дәһа хьлазкьр у чумә Ереване,
qәбули институте бум, әзе шәвәке бем тә бьвьм...

Әwана хеләки хәбәрдан у рабун хwәра нәнәк
дькьрын. Пак'изэре бәри Qадо дьда, дора ларера дьбьр-
дьһани. Wәхте әw дьгьрт, бь ньзкьрына Мәме у Зинс һәв
радьмусан. Нышкева нәвхер Ләтиф к'еләка wанара
дәркәт. Р'әнг нәрда жи сьпичолки бу. Кәрд жи жь
шие хwә нәдльвьтин. Ләтиф бь һерс-к'ян гот:

— Qадо, тәра шәрм пинә, дәсгьртйа мьнра ван
нәнәра дьки?

— Дәсгьртйа тәйә, лә ньзкьрийа мьнә.

— Тә лап нәньши хwә хәбәрдьди, чаwа йани
ньзкьрийа мьнә? Әзе ве сәкәте кур-рувийс тә һьлши-
ньмә әрде.

— Нәньш тәи, wәки тикә гәwрна тәда пачә у
дьхази зоре даqфртинйи, зоре мәри нькарә тьште әса
бькә.

— Тә чь хәбәрдьди, әз ньзаньм. Пак'изәр һеди-
һеди пешда һат у гот:

— Ләтиф, бәре хwә нәдә wи, бежә бьнһерьм
тә чь жь мьн дьхази? Р'әнд бьзаньwә, әз тә
wәхти сәре хwә тәра надьмә сәр бәлгикки. Щара әw-

62

льн бона we йәке, ахьр әз тә чаwа дьвәжьн ханикида
мәзын бунә, у чь бьра, чь кәрап, чь фьрqй?

Qадо qәwат да гьлийе Пак'изэре у гот:

— Ләтиф, әwа әәф раст дьбежә, ахьр чьма qиз
тәһә Wәки тә бьстини. Мәри qә qиза апә хwә дьстя-
нә? Р'астә әв әдәте мәйи кәвнә, лә әм гәрәке нәвт
нәпәһйа техьнә орта хwә у wи әдәти. Ахьр тә П'а-
к'изэрева һ'әта ве р'ожс жи бал һәвьн, миһа хушк-
бьраньн...

Ләтиф жь wан гьлйа һәндьк дьма бьбәщә. Лә
чь бькра? Тьштәк жь дәсте wи нәдһат, лә һедика
щаба we да:

— Әгәр әса бу, исал се салә чьма бәлга мьн дь-
ди сәре хwә? Әгәр әса бу, дьле тә мьнда тәһәбу, тә
чьма рожә рож бәлга мьн да сәре хwә?

— Wи чахи жи мьн нә дьхwәст, лә чәве мьнә гьрти
бун. Мьн һәр тьшт фәм нәдькьр. Тә һьм әмьре мьн,
һьм жи әмьре хwә пуч кьр. Мьн дьханд, тә у баве
хwәва бунә байсе мьн. Тә хwә жи нә дьхуни, нә дь-
хәбьти, чьма тә кәре к'ижап падшайи? Р'әнд бьзаньwә
кал-бава готьнә «мәле бава мерьwра навә wар». Бәлки
сьбе баве тә мьр, тә малхәбети кьр? Qадо, лә сәр пийа
мәсәкьнә, wәрен әм руһен. К'ома дайһи пьрса жә бь-
кьн. Мьн зува дьхаст, Ләтиф, рокс мәщаләкә һа те-
кәвә дәсте мьн у чь кәл дьле мьнда һәйә, гьшкк
дәрхьм.

Ләтиф, тә хорти, тәри-щани, аһцах мьнн калә
нәвтесали лә бәре wи диwари, wи диwари руһәһи.

папиросе дыкышини, к'охтэ-к'охтэ тэйэ... We шунда тө нэхwэш, эгэр мале баве тө һэйэ һэрэ санаторийа, һэрэ нэхwэшиа хwэ қәнцкэ, бра тө хылазкыи хwэра сынэтэке һинвэ, бы гыликива тө марьвэки әварэйи жы мын дәст быкышинэ. Ле аз заным апе мын тө wэкти дәст ве йэке накышинэ, анцах тө рынд бызанвэ эгэр һун мын зоре бырэвиньи, аз диса бал тө насэ-кыным, чымки тө быре мыни...

Қадо иди һәһишт Пакизэре хәбәрдә у готә:

— Пакизэр, аз аһа насаб дыкым, кә Ләтиф тө рынд фәм кыри, рабә, һэрә.

Әw рабу у чәве Қадо һыһери-йане аз һәрәм. Әwi чәвкыре, кә һэрә.

Пакизэр чу, Қадо рабу һатә келәка Ләтиф у гот:

— Ләтиф, әм марьве гөндәкинэ... Әзе тәмәке быдымә тө, нәчә навезжә кә мын Қадо у Пакизэр фылан дәрә дит, чә һежайә?

— На, аз начым навезжым у әзе бәлга хwэ вәгәриным, ле баве мын нә малә. Кә һат әзе бышиным, бра бәлга мын вәгәринә.

— Әз соз дыдым, wәки һатә мәнәке, аз Пакизэре нә бывиным, нә жи хәбәрдым, ле һыһа гөһ быдә мын тәра чә дыбежым. Нава әмьре инсиада шаһьлти гөләкә бһарейә, ле гөл зу дычылмысә, шаһьли жи дәрбаздыбә. Анцах нава әмре инсиада wәхте шаһьлтиге гөлә қәwмандыи дықәwмыи у әw йәк һәтани рожа қийамә-

те бира мерыв начын. Ныһа әмә шаһьлыи, тө жи шаһьли, ле тө дыхази зоре шаһьлтига хwэ у Пакизэре миһа гөлә бһарейә бәwәхт бычылмысһи, wәрә тө дәст жы ве йәке быкышинә. Әз диса дыбежым нә ахыр әw қиза апе тәйә? Қиза апе йаһи жи хушк, чә фырқи һәйә, жы хун—тамарәксә.

— Әз тәра миһа мера дывежым,—Ләтиф гот,—әзе бәлге быдымә вәгәрандыне у хәбәрдаһа мәйә проин жи тө кәс быра һызаньбә.

Нава ван мыталала һәвалә Қадо, Андрей, әw дәwда у бымбарәк кыр, wәки тө дәрәща йәке станд. Әwi мәлул-мәлул лә wi һыһери дәсте хwэ авит, wәки Пакизэре быгрә, ле дәсте wi нава һәwерда вала ман... у паше гот:—зәф разимә, быре мын.

А, әв йәка Қадо Андрейра қысә кырьбу...

* * *

Роже әwлыи, wәхте иди Қадо тәнебу, әwi хәбат зәвти хwэ нәдыкыр, хәбате әw зәфти хwэ дыкыр. Шарна сәрwер бы қән wира дыгот, wәки йәқии плане бы-қәдинә. Ван дәқиқа әw гәләки бәр хwэ дыкәт гәло әзе кинге плане бықәдиным. Анцах тыштәки wi пакбу, кә тө wәхти деталә wi чәкыри хәраб дәрнәдыхыс-тын. Ле йәса дыбун wәки йәк-дөдө пашда вәдыгәрандыи. Чәнд һәвтеа шунда әwi ед хәраб иди бәрнәдыдан.

Қадо жы хәбате вәгәрийа у Ханымзарера нәмәк һыwиси, ду гәләк сәлам-клавара һыwикыр, wәки әве нәме йәқия быгыһиһи Пакизэре. «Әзиза мын, Пакизэре, аз һәвалә хwәва һатәһә сәр we һетә у һетә мәйә

к'отаснейя, вәки рожа ләде эваре раст сәнәта дәнә әме
һында дарә чинарейя бһнәтара ашбһи у т'о жи вәрә
һыр, әме тә бһрәвинһи. Дә бһ хатһре тә. Қадое тә».

Нәмә д'о рожа шунда гһиштә Ханһмзәре. Әвә
нәмә стәнд, вәкһр, гәләки ша бу у нәмә қат кһр кһрә
нав кһтеба к'о дестдабу. Нәма йса жи һишт чу жһ мала
бавә хвә һавәйнә: қетһх бһнә. Әвә дәркәтә дәрва,
Ә'ли һатә мал у чава бу чәв кһтебе к'әт. Һылда, к'о
бһнһрә, навда нәма Қадо дит. Нәмә зу вәкһр хвәнд,
хвәндһнә шунда қаткһр диса кһрә нав кһтебе у дуз
чу мала Хьдһр дәрһәқа нәмеда Ләтифра қьсәкһр. Ве
шунда Ләтиф һогһре хвә топкһр, вәки чава бһ-
кһн?...

Сьбәтһре Ханһмзәре нәмә бһр да һәвала хвә.
Вәхте Пәкһизәре нәмә хвәнд шабуна бу х'олә-х'ола
һесра жһ чәвә ве барин. Әвә Ханһмзәр бәрк нәмез
кһр рамуса у гот:—сәрвәхтиһә, әзе йса жи бһкһм,
чһра мһнә...

Шьмаәте рһнд готийә: «Пие буке зәнгүедайә, ле
к'әс һызанә қьсмәте к'ейә?» Йани жи дьвезһн: «Букә
ль һәспейә, һәвсари мьстейә, ле к'әсәк һызанә қьсмәте
к'ейә?» Ве шәва ләде Пәкһизәр жһ мал дәркәт у дь-
хаст пие хвә техә зәнгуйә зине һәспе Қадои н'обе у
сйарвә нәта-нәтае һәвсарә һәспе ви техә орта һәрд
дәсте хвә у бәрнәдә, ле... Ле әвә һе нәгһиштһбу
даред чинара Ләтиф у чәнд хорте дьнева ноли г'оре
чһла гһиштһә Пәкһизәре һылдан авитһнә һонд'оре ма-
шинә.

Пәкһизәр бона ве йәке лап мәтәлма. Әвә Ләтиф
тәмам һаскһр, иди һәр тышт бәр чәвә ве рәшәвәһат у
хаст к'о бһқижә, ле нәһиштһн. Әвә бһ к'олма хвәва
шуша машһнә һур-һури кһр у дәсте ве шәқ бун, хуна
гәвәз бона н'об-һьзкһрьнә әв һылда, әвә сәре хвә ма-
шинера дәрхьст у тәне шарәке кһрә қарини. Әв дәнг
ве дәқиқә ль Қадо у Андрей т'әсәлә бу, ле дәрәнг
бу... дәрәнг...

Օր ա զրգն

Բարե գիտ մե

Բարե մեղադրութիւն ռեդակտորի
կիտե քի ՏԵՐԹԻՄ ԻԲՕ

Տիպէր Ս. Ր. ԲԵՐԲԵՐԻԱՆ

Րեդակտոր ԲԵՐԹԻՄ ԱՆ. ԴԱՏՔԱՐԻԱՆ

Րեդակտոր տեխնիկ ՕՆ. ԴԱՆԻԿԻԱՆ

Կորեկտոր կոնտրոլ Յ. Մ. ԲԱԿՕԵՎԱ

ԲՓ 10919

Դիմի 837

Դիւր 500

Կադր 70×108¹/₃₂ Դիմի մեղմ 2,25

Դիմիմիւր միւրմիւր 2,1

Դիմի միւրմիւր միւրմիւր 10. VIII ս. 1965

Դիմի ժիւրմիւր միւրմիւր 18/V ս. 1965

Դիմի 6 կ.

Դիմիմիւր № 1 իւր միւրմիւր միւրմիւր միւրմիւր միւրմիւր
միւրմիւր միւրմիւր միւրմիւր, միւրմիւր Սովետ Միւրմիւր

Րեսպուբլիկ Յրմանիստանիւր Սովետիւր Սոցիալիստիւր,

Երեւան, միւրմիւր Ալաւերճիւր № 65, ս. 1965

ОИМЭТ 6 КОП.

„Найастан“